

EPA

2004-2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

* 4. SZÁM *

* III. ÉVFOLYAM *

* 1922 ÁPRILISHÓ *

* A GRAFIKAI IPAROK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ FOLYÓIRAT *

MAGYAR GRAFIKA

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 8
ELŐFIZETÉSI DÍJ EGÉSZ ÉVRE 360 K, EGYES SZÁM ÁRA 50 K

► BESZERZÉSI FORRÁSOK ◀

BETÜ ÉS LÉNYIA

Első Magyar Betüöntöde rt. Budapest VI, Dessewffy-utca 32. Divatos szöveg- és címbetűk minden nyelvhez. Sima és mintázott rézléniák. Elvállalja teljes nyomdai berendezések szállítását.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefonszám József 32-03.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tatra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

„OFÉ» *Olvasztó és Fémértékesítő* VI, Vasvári Pál-utca 8. Telefonhívó 94-68. Linotyp-, stereotypóloom, angolón, antimón. Ólomalakért cserébe ólmot ad.

F E S T É K

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntöde, Budapest IX, Márton-utca 19.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Gebr. Schmidt G. m. b. H. Frankfurt a/M. kő- és könyvnyomdai festékek le-rakata: *Freund-Barát*-féle ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Hans Wunder G. m. b. H. kő- és könyvnyomdai festékgyár Berlin-Wilhelmsberg. Vezérképviselő és egyedüli raktár: *Goldstein Adolf Utóda* grafikai szaküzlet Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. szám. Telefonszám József 32-03.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

Kast & Ehinger G. m. b. H. nyomda-festékgyár magyarországi fióktelepe Budapest IV, Ferenciek-tére 4. Telefon 46-08. Gyárak: Wien, Stuttgart és Newyorkban.

Lorilleux Ch. és Társa a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festék-gyára. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Telefon 37-58 és 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12. *Dr. Gustav Wicke* berlin-tempelhofi festékgyár magyarországi vezérképviselő.

G É P J A V Í T Á S

Nyomdai és könyvkötészeti gépek, minden rendszerű szedőgépek javítása *Dénes Aladár* okl. gépészmérnök gépműhelyében Budapest V, Váci-út 28. sz. Telefon 180-98.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefon József 72-39. Gép-javításokat, gépátlakításokat, szerelést és transzmisszióberendezést szakszerűen és gyorsan eszközöl.

Róna és Pusztafi grafikai gépek és szerelvények gyára Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

G É P G Y Á R A K

Dresdener Schnellpressenfabrik A.-G. és a *Preusse & Comp. A.-G.* Leipzig. Magyarország és az utódállamok részére képviselő *Freund-Barát* grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Róna és Pusztafi grafikai gépek, vas- és fémszerelvények gyára, Budapest III, Bécsi-út 42. Telefon 54-48.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

H E N G E R A N Y A G

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgyár, hengeröntöde, Budapest IX, Márton-utca 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél.

Freund-Barát-féle ügynökség és grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Lorilleux Ch. és Társa, a világ leg-régibb és legnagyobb nyomdai festék-gyára, hengeranyaggyár és hengeröntöde. Iroda Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. Gyár Budafokon. Tel. 37-58, 83-29.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. szám. Telefonszám József 48-12.

K L I S É K

Sokszorosító Ipar rt. Budapest VII, Tisza Kálmán-tér 6.

K Ö N Y V K Ö T É S Z E T

Vászon könyvkötészetek, nyomdák és dobozgyárak részére *Freund-Barát*-féle grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlet Budapest VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

L I T O G R Á F I A

Átnyomópapírok és nedves transzparens-papír és az összes cikkek kaphatók a *Freund-Barát*-féle grafikai szaküzletben Budapest V, Országház-tér 4. Tel. 82-35.

Kallina Zdenko grafikai szaküzlet Budapest VIII, Mátyás-tér 16. Telefon J. 14-16.

N Y O M Ó G É P

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Horvát Lajos grafikai szaküzlet Budapest VI, Aréna-út 80. Telefon J. 32-03.

Klein Ernő gépműhelye Budapest VII, István-út 4. Telefonszám József 72-39. *A Böhm & Herber* würzburgi gyorsajtó-gyár vezérképviselője. Új és javított nyomógépek állandóan raktáron.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet Budapest V, Tatra-utca 6. Telefon 31-43.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. sz. Telefonszám József 48-12.

Wörner J. és Társa gépgyár rt. Budapest V, Váci-út 48. Tel. 14-69 és 61-90.

P A P I R N E M Ű G Y Á R

Grösz és Vidor papirnagykereskedés Budapest VII, Kertész-utca 20. Telefon József 126-54.

Haynald papírkereskedelmi rt. a H. H. Ullstein leipzig-i cég magyarországi képviselője, Budapest V, Bálvány-utca 15. Telefon 45-33.

Hartmann Vilmos papírkereskedelmi rt. a *Leykam-Josefsthali* rt., a *Pitteni* papírgyár rt., a *Heinrichsthal* papírgyári rt., a *Roeder Gusztáv* és fia és a *Rózsahegyi cellulose- és papírgyár* rt. képviselője Budapest VI, Eötvös-utca 9.

Grosz és Bányász papíráru gyár Budapest VI, Aradi-utca 22.

Vértesi Aladár levélboríték- és papírneműgyár Budapest IV, Fővámter 4. sz. Telefon J. 102-51, J. 102-52, J. 62-49.

S Z A K Ü Z L E T

Freund-Barát grafikai szaküzlet Budapest V, Országház-tér 4. Telefon 82-35.

Fuchs Dávid grafikai szaküzlete, VI, Aradi-utca 22. Telefon 21-91.

Goldstein Adolf Utóda grafikai szaküzlet, Budapest VII, Kazinczy-utca 32. Telefon József 123-95. Raktáron tart festéket, fűződrótot, matricaport s minden egyéb nyomdai anyagot.

Horvát Lajos grafikai szaküzlete Budapest VI, Aréna-ut 80. Telefonszám József 32-03. Az ország egyik legnagyobb grafikai gépraktára. Javításokat szavatosság mellett vállal.

Pusztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest V, Tatra-utca 6. Gépek, szerelvények, anyagok és festékek raktára. Elsőrangú képviselő. Teljes nyomdai berendezések szállítását is vállalja.

Universal grafikai szaküzlet rt. Budapest VIII, Rákóczi-tér 2. Telefon J. 48-12. Új, használt és javított kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépekből s egyéb felszerelésekből, anyagokból nagy raktárt tart.

Magyar Grafika

A grafikai iparágak fejlesztését szolgáló folyóirat
Szerkeszti és kiadja Biró Miklós

Megjelenik június és július hónapok kivételével havonként. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest VI, Aradi-utca 8. Telefon 92-70, 23-45

Előfizetési díj egy évre 360 K. Egyes szám ára 50 K. Hirdetések egyszeri közlésének díja cicerósoronként 20 korona, éves hirdetésekénél 15 korona

Az ipartörvény módosításáról

szóló 1922. évi XII. törvénycikktől szakmai körök mélyreható változtatásokat vártak a nyomdai és rokoniparok területén. Hogy ezek a várakozások miként fognak beteljesedni, azt majd a törvény végrehajtása után a gyakorlati élet fogja megmutatni. Ami a törvényben új, az többek között a sokszorosító iparoknak (könyvnyomtatás, könyvkötés, könyvmás, betű- és tömöntés, fotokémigráfia, fotolitográfia, fénynyomás, mélynyomás, cinkográfia, fametszés) képesítéshez kötése és a tanoncoktatás intézményes rendezése. Mi tehát a rendelkezésünkre álló szűk tér miatt csupán szakmai szempontból nézve és nagy vonásokban ismertetjük itt e két tárgyat.

A képesítéshez kötés mintegy évtizeddel ezelőtt sokat hangoztatott követelése volt a nyomdafőnököknek és ebben a kérdésben a nyomdai munkásság is érdekelt volt. Emlékeztetünk a gombamódra elszaporodott zugnyomdákra, amelyek a szennykonkurrencia fészkei voltak és ebből folyóan a nyomdaipari munkák nivóját és munkásaik béreit a legalsóbb fokra süllyesztették.

Ma azonban a képesítéshezkötés — népiesen szólva — se nem oszt, se nem szoroz. Látjuk ugyanis, hogy »képesített« nyomdászok éppen olyan jól értik a tisztességtelen versengést, mint annak idején a papirkereskedő és hangszerkészítő nyomdatulajdonosok értették. Hogy ilyen helyekről szép munka nem igen kerülhet ki, az bizonyos.

A képesítéshez kötött iparokra nézve a régi ipartörvény úgy rendelkezik, hogy az iparosok kétharmadrészének kívánságára ipartestület alakítandó. Ebben az esetben a kézműiparosok (akik hűsznál kevesebb munkást alkalmaznak) az ipartestületben vélik majd érdekeiket megvédeni. A gyárüzemű vállalatok csak akkor fognak belépni az ipartestületbe, ha ennek szükségét fogják látni.

Ez valószínűen szükséges is lesz, mert az új törvény nem egy hatáskört utal az ipartestületbe és ezek közül a legfontosabbat: a tanoncszerződést. Ezért ha a gyári üzem érdekeit ezen a téren is meg akarja védeni, kénytelen lesz az ipartestületbe belépni. A nyomdaiparnak gyárszerű üzéséhez képesítés kimutatása nem szükséges. És hogy melyik üzem tekinthető gyárszerűnek, a kereskedelemügyi miniszter dönti el. Az ilyen üzemekben tanoncot csak abban az esetben szabad tartani, ha annak szakszerű kiképzése biztosítva van.

A miniszter rendelettel fogja megállapítani, melyek azok a szaktanfolyamok, felső ipariskolák és egyéb oktatási intézetek, amelyeknek sikeres elvégzésével a képesítést igazolni lehet. Új rendelkezés a mestervizsgáról szóló szakasz is. Aki tanulóideje kitöltése után kétévi szaktávágó gyakorlatot tud kimutatni, mestervizsgát tehet. Csak az, aki ezt sikerrel tette le, használhatja a »mester« szót cégében, hirdetéseiben stb. Ez szerintünk nem más, mint a címkőrség egyik jele. Mi tudjuk, hogy ilyen »vizsgák« miképen folynak le, tisztában vagyunk a »mester« szó igazi értékével is. Reklámnak azonban talán megér valamit.

A törvény második része a tanviszonyról és a tanonciskolákról szól. A 79. szakasz kimondja, hogy a képesítéshez kötött iparban kiképzés céljából tanoncot csak az az iparos tarthat, aki a tanonc által elsajátítani kívánt iparra az e törvényben előírt szakképzettséggel saját személyében rendelkezik. Természetesen kivételeknek is van helye: ha e törvény életbelépte előtt is tartott az üzem tanoncot; ha szakképzett üzletvezetőt alkalmaz az üzem; ha a képesítéshez kötött ipart gyárszerűen üzik stb. A 93. szakasz kötelezi a munkaadót arra, hogy a tanoncot komoly odaadással, kellő körültekintéssel kiképezze, vagy he-

lyettese által kiképeztesse. A törvény elegendő biztosítékot nyújt-e arra, hogy ezentúl teljesen szakképzett tanoncok kerülnek majd ki a nyomdaüzemekből, azt még nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy továbbképző szaktanfolyamokra mindig szükség lesz, mert az iparágak, a technikai eljárások állandó fejlődése és szaporodása szükségessé teszik a leggyakorlottabb szakember részére

E. SCHWANKE V. G. INGENIEUR

PAUL WENCK BERLIN LICHTERFELDE FERDINANDSTR. 15. FERNRUUF. LFD. 3616

1—2. példa. Levélfejek. Paul Wenck grafikus művész munkái

is a folytonos tanulást, ha lépést akar tartani a szakmai haladással.

A tanonciskolákat teljesen át kell szervezni, mert az eddigi tanítási módok nem feleltek meg az élet követelményeinek. Műhelyi és iskolai oktatásnak párhuzamos egyöntetűséggel kell haladniok. A tanonciskolák tanerőire nézve a törvény a kereskedelem- és közoktatásügyi minisztereknek hagyja fenn az intézkedés jogát. Általában ez a törvény annyi rendeletet von majd maga után, amennyit talán egy törvény sem. Ezért pozitív képet alig alkothatunk magunknak a törvénynek a gyakorlati életre való hatásairól. A törvényt csupán az mentheti meg, ha a megfelelő rendeletek kibocsátása előtt meg fogják hallgatni az illető iparágak érdekképviselőit is. A tanoncokat úgy a műhelyben, mint az iskolában csak szakmailag képzett tanerők képesek eredményesen oktatni. Természetesen ez alól kivételt képezhetnek az elméleti tantárgyak és esetleg a rajz, festészet és szobrászat oktatása.

a megállapítását, hogy a tanoncoktatás terén egy-néhány lépést tesz előre. De a kormány arra is kell gondolnia, hogy a tanonc felszabadulása után is folytathassa szakmabeli tanulmányait nemcsak a maga boldogulása, hanem a hazai ipar színvonalának, teljesítőképességének emelése érdekében is. Ebben a törekvésében, ha ugyan ilyen tapasztalható lesz a sokszorosító iparok iránt, még két tényező támogatására számíthat: a munkaadók és munkások segítségére. Nem vagyunk ugyan megbízva ennek kijelentésével, de egynemely előkészítő lépések arra engednek következtetni, hogy a továbbképzést iparunkban úgy munkaadók, mint munkások elsőrendű feladatnak tartják. Ha az említett három tényező egyértelműen hozzáfog a szakmafejlesztés sokat ígérő munkájához, akkor rövid időn belül ismét büszkeséggel fogunk szakmánkra gondolni és a külföldön is visszanyerik a magyar grafikai iparok azt a megbecsülést, amelyet az utóbbi években azoktól nem minden ok nélkül itt-ott megtagadtak.

Herzog S.

A könyvnyomtató és a grafikai művészet

Mint fiatal, kezdő akcidensszedő — közel húsz évvel ezelőtt — minden hétfőn este nagy izgalommal nyitottam be megszokott könyvesboltomba, hogy az előző héten részemre érkezett folyóiratokat átvegyem. A magyar szaklapokon kívül rendszeren járattam még a *Typographische Jahrbücher*, a *Deutscher Buch- und Steindruckerei*, az *Archiv für Buchgewerbe*

és a *Graphische Revue* című szaklapokat s ezeken kívül olykor-olykor megvettem a *Die Kunst*, az *Innen-Dekoration* és a *The Studio* egyes számaint is. Később megismertem a cseh *Typografia*, az angol *British Printer*, az amerikai *Inland Printer* és a svájci *Graphische Mitteilungen* című folyóiratokat is, amelyeket azután rendszeresen tanulmányoztam. De ez sem elégitett ki s így az ezekben a szaklapokban be-

mutatott új betüöntődei termékek *mintakönyveit* is megszereztem.

Vidéki városban álltam kondícióban; szakismereteim és ízlésem fejlesztésére nem állt más eszköz rendelkezésemre, mint a szaklapok olvasása és mellékleteik tanulmányozása.

Különösen ez utóbbi mód bizonyult célszerűnek s ezért nagy buzgalommal tanulmányoztam

3—4. példa. Levélfejek. Fritz Adolphy grafikus művész munkái

a mellékletek szedéspéldáit, úgy szedés, mint színezés szempontjából. Jobb iskolát egy vidéki szedő részére el sem tudok képzelni. Hogyne lett volna ez jó iskola, amikor egy-egy szaklap 8—10, egy-egy öntődei mintafüzet pedig 30—40, sőt még ennél is több szedéspéldát hozott; friss, modern és — legalább akkori meggyőződésem szerint — kifogástalan szedéspéldát!

A szakmabeli folyóiratok mellett nagyon érdekelték a művészeti lapok is, noha ezeket eleinte csak kevéssé tudtam hasznosítani, mert ritkán közöltek betüszedőt is érdeklő illusztrációt vagy cikket. Évekkel később azonban ezeknek a művészeti folyóiratoknak a rendszeres tanulmányozgatását is szükségesnek találtam, mivel évről évre mind nagyobb és nagyobb mértékben kezdtek a grafikával foglalkozni s ekként lettem híve a *Magyar Iparművészet*, a *Gyűjtő*, a *Diszítő Művészet*, nemkülönben a *Das Plakat* és a *Dekorative Vorbilder* című folyóiratoknak is.

Mindezeket a folyóiratokat és az öntődei mintakönyveket tehát évek óta élénk figyelemmel kísérem és csodálattal vegyes érzelmekkel nézem a grafikus művészeknek mind erőteljesebb térfoglalását a könyvnyomtató iparban.

Elsősorban a neves német grafikusoknak a betüöntőiparban való érvényesülését figyeltem meg, mint olyan jelenséget, amely sejteni engedte, hogy a könyvnyomtatás művészi irányban való fejlesztése grafikus művészek nélkül el sem képzelhető. *Eckmann, Patriz Huber, Behrens, Salzmann, Tiemann, Haiduk, Behwe, Schneider, Bernhard, Wegener, Horn, Koch, Heynig, Hupp, Cissarz, Delitsch, Glass, Jacoby-Boy, Ehmcke, Czeschka, Wieynk, Gifkens, Kleukens*

stb. egyre-másra alkották meg azokat a modern betüket és díszítőanyagokat, amelyek nélkül modern nyomdai üzemet elképzelni sem lehetett.

Egyidejűleg azonban megfigyelhettem, hogy a könyvnyomtatók szaklapjai viszont mind gyakrabban közölnek rajzolt munkákról való reprodukciókat s a szedéspéldák mindjobban és jobban háttérbeszorulnak mindazon szaklapokban, amelye-

ket a mesterszedő önképzése szempontjából elsőrendűeknek tartottunk.

És azután jöttek a háboru és a forradalmak szomorú évei. Ezen 5—6 év alatt a betüöntődék bizony alig foglalkoztatták a grafikusokat. Új betü és új díszítőanyag alig került piacra. Annál nagyobb mérvben foglalkoztatták a grafikus művészeket a megrendelők és a nyomdák, amelyeknek betü- és egyéb szedőanyaga a háboru évei alatt elkopott, elavult s nem volt felfrissíthető olyan művészeti irányú anyagokkal, amilyen irány a grafika terén éppen divatban volt.

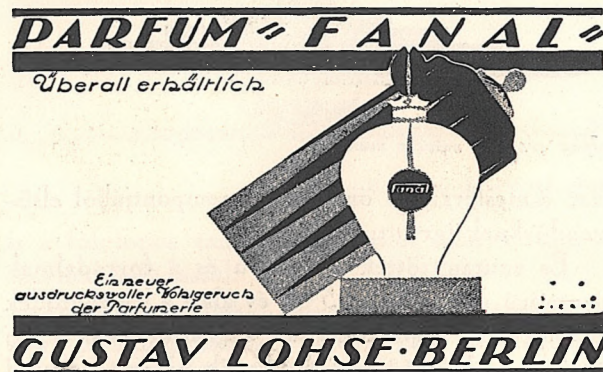
A helyzet ebben a tekintetben ma sem javult. A grafikus művészek által rajzolt sajtótermékek szükségyszerű favorizálása ma még inkább érezhető, mint 3—4 évvel ezelőtt, holott ma már lassanként az öntődék is dolgozni kezdenek és sok újstíli anyagot vetnek piacra, de ezeknek — sajnos — vajmi ritkán akad vevője.

A grafikus művészek tehát a könyvnyomtatóiparban erőteljesen vetették meg lábukat és alig remélhető, hogy ezen mi, nyomdászok, változtatni tudjunk.

Hiábavaló minden tagadás, az megdönthetetlen tény, hogy a mesterszedés az utóbbi 20—25 év alatt mindenkor a grafikában divott iránynak nyomdokain haladt. Így van ez most is s így lesz ez a jövőben is, annál inkább, mivel az eddigi jelekből ítélve a ma divatos grafikus művészekkel, (hogy csak néhányat említsek az ifjak közül: *Sigrist, Country, Adolphy, Wenck, Schulpig, Nitzsche, Fritzsche*), a betüöntődék előbb-utóbb mégis csak rajzolatnak olyan szedőanyagokat, betüket és díszeket, amelyekkel a mesterszedőnek módjában fog állni a grafikában divatos iránynak meg-

felelő szedéseket produkálni. Ilyen anyagokat máris láthatunk: betűkben pl. a *Messe-Grotesk*, díszítőanyagokban pedig a *Sigris*- stb. díszek.

Hogy a grafikus rajz mennyire uralja ma a helyzetet, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy német szaklapjaink egy-két év óta alig hoznak valamirevaló szedéspéldákat, eltekintve a hirdetésektől, amelyek között ugyan ma is találunk bőven egyszerű és nemesen szép szedéseket,

5. példa. Hirdetés a „Die Dame”-ból. Juppp Wiertz munkája

de — sajnos — a kereskedelmi életben ezeket az egyszerű munkákat csak kevéssé lehet alkalmazni.

Elöttem fekszik az *Archiv für Buchgewerbe und Graphik* (a ritkítottan szedett toldás is az idők jele!), a *Deutscher Buch- und Steindruck*, a *Graphische Revue*, a cseh *Typografia*, a *Das Plakat* néhány újabb füzeté és 5–6 más folyóirat: a *Die Dame*, a *Sport im Bild* stb.

Valamikor — 10–15 évvel ezelőtt — az első két helyen említett laptársunkat tekintettük irányító szaklapoknak. Modern szedéspéldákat ezekben kerestünk és minden bizonnal találtunk is. És ma? A szedéspéldáknak csupán halvány nyomait leljük. Az *Archiv für Buchgewerbe* ma úgyszólván kizárólag csak grafikus művészek munkáit reprodukálja. Egyes füzetei újabban a grafikának egy-egy ágazatát tárgyalják; így például egyik legutóbbi füzeté a mesterkötéseket, egy másik füzeté az egyházi jellegű grafikát ismerteti impozáns német alapossággal és gazdag illusztratív anyaggal. A *Deutscher Buch- und Steindruck* is nagyon ritkán ad szedésmellékletet s akkor is legtöbbször nagyon gyenge dolgokat hoz. A *Graphische Revue*-ben és a cseh *Typografia*-ban is vajmi kevés jó szedéspéldát találunk, de rajzot még kevesebbet. A *Das Plakat*

természetesen túlnyomórészt rajzolt dolgokat reprodukál s diktálja az irányt grafikusnak és nyomdásznak egyaránt.

Már most mi a tanulság mindebből?

A tanulság csak az lehet, hogy a mesterszedésben is törekedni kell a grafikában divó iránynak megfelelően dolgozni. Igen ám, — kérdezheti valaki —, de hogy dolgozzunk ilyen irányban, amikor hozzávaló anyagunk nincs?

Még így is lehet divatos munkát előállítani, felelhetjük, csak bele kell mélyedni egy kicsit alaposabban a mai grafikus művészek munkáinak tanulmányozásába.

E cikk keretében 34 példát mutatok be a fentebb említett lapokban közölt munkákból. Egy részük csak mutató az egyes lapokban megjelent munkákból, másik részét azonban célzatosan válogattam össze mint olyan rajzok reprodukcióit, amelyeket szedésben könnyen utánozhatunk a most rendelkezésünkre álló anyagokból.

Az 1–4., 9. példák levélfejek. Egyszerűbb dolgok, amiket szedéstervezeteinknél bátran felhasználhatunk minták gyanánt. Az 1. és 2. példánál nagyszerűen érvényesül az emblém, illetve monogram; ehhez hasonló összehatású rajzolt emblémmel kombinált szedett levélpapírt a 18. példa ábrázol. A 9. példához hasonló sorképzésű szedett levélfeje a 10. példa. A 3. példához hasonló szedésbeli kivitel például úgy képzelném el, hogy kövér színben nyomott léniákra feketével rányomatnám a szöveget. Ilyen szedésbeli kivitel egészen jó hatású lenne. Ugyanez áll a 4. példára is.

A 13., 17., 20., 21. és 24. példákhoz hasonló dolgokat már csak valamelyes rajzkészség birtokában tudunk előállítani. Amint a példákból látható, a rajzolt dekoratív foltok oly egyszerűek, hogy könnyen utánozhatjuk és véshetjük ólomba, linoleumba vagy a mult számban ismertetett kartonmatricametszés segélyével állíthatjuk elő az ábrát.

A 16. példa szedéssel is utánozható; persze nem gondolván arra, hogy a szalagot léniákból összeszedjük, hanem ezt vagy ehhez hasonlót kivágvá lemezbe alapnyomatszerűen alkalmazzuk.

A 26. példa külön figyelmet érdemel, mert antikyszerű hatása mellett az expresszionista irány díszítő elemeit láthatjuk felhasználni.

A 5., 7. és 25. példák hirdetések, amelyek ugyancsak jó mintául szolgálhatnak hatásos hirdetésekhez; különösen a 7. példa frappáns hatású, noha igen egyszerű eszközökkel dolgozott a rajzoló

művész. Az 5. és 6. példánál viszont a folt- és sorelosztás a figyelemreméltó.

A többi szövegközötti példák (8., 11., 12., 13., 14., 15., 19., 22., 23.) szemelvények szaklapja-inkból. A legérdekesebbek egyike a 11. példa, mely egy házi mozihirdetésből való reklámkép. Bámulatosan primitív és egyszerű és mégis beszédesebb bármily precíz kivitelű ábránál. A fenti példák között a 14., 15. és 22. szedések.

A 22. példa újkeletű bécsi szedés, melyről még lerí az a bátortalan tapogatódzás, mely az új iránynak való behódolás előtt uralja a mester-szedőt. A 14. példa viszont frappáns válasz arra az ellenünk sokszor emelt vádra, hogy időtrabló szedésekre unszoljuk olvasóinkat, aminőket sehol másutt a világon nem engednek meg a nyomdák. Nos, Prágában úglátszik megengedik, mert a példa kerete bizony léniából és zárójelekből van összszeszedve.

Legvégül hagytam a mellékleten bemutatott hat bekötési táblát. Ezekhez hasonlók nálunk még nem divatosak, de eljutunk még odáig is. Minden-estre leszögezzük, hogy az expresszionista irány a könyvkötészet berkeiben is megvetette a lábát. A példák mutatják, hogy erőteljesen s nagyon sajnáljuk, hogy technikai okokból el kellett tekintenünk néhány futurista és expresszionista előzék- és külső borítópapírminta bemutatásától; ilyeneket

(és szépeket!) már nagyban gyártanak a huncut németek.

Egyszóval a német nyomdaiparban erős gyökeret vertek a grafikában ma divatos irányok s

6. példa. Hirdetés a „Die Dame“-ből

tekintve a német grafikai anyagiakra való ráutalt-ságunkat, biztosra vehetjük, hogy ezek az irányok nálunk is igen nagy szerephez jutnak. Az új divat tanulmányozására tehát több időt szenteljünk! W.

A l o i s S e n e f e l d e r

akinek életéről, tevékenységéről és a nevéhez fűződő találmányáról akarok egyet-mást elmondani, osztozkodott a feltalálók sorsában. Nyomor volt a kiindulópont. Sok csalódás sorakozott mellé, hogy végre, amikor pedig már találmánya révén mindenfelé ismerték nevét és amikor az ő felfedezése által már sokan meggazdagodtak, mint szegény ember haljon meg.

A világ könyvnyomdászai múlt év november 6-án ünnepelték Senefelder születésének 150. évfordulóját. Prágában született. Atyja, Peter Senefelder, színész volt. Rövid idővel Alois születése után Münchenbe kerül a család. Alois ifjúkorában szegény szülők gyermekének sorsában osztozott. Okos, szorgalmas tanuló volt és több éven át élvezett ösztöndíjat. Kitünő sikerrel tette le az érettségít és pályaválasztáskor atyja kívánságával — hogy orvos legyen — ellentétben a színészi pályát akarja

élethivatásul választani. Azonban a szülők akaratára győz és Senefelder a müncheni egyetem orvosi fakultására iratkozik be. Tanulmányai mellett azonban változatlan érdeklődést tanúsít a színészet iránt és mert kénytelen ebbeli hajlamát visszafojtani, apróbb színdarabok megírásával keres kárpótlást. Egyik ilyen egyfelvonásosával, amelyet műkedvelők játszanak el, nagy erkölcsi eredményt ér el. Ugyanezen alkalommal megismerkedik Falter müncheni könyvkereskedővel, aki érdeklődni kezd a fiatal Senefelder munkái iránt és megveszi a »Mädchenkenner« című Senefelder által füzet alakjában kiadott színdarab megmaradt példányait.

Tehát nemcsak erkölcsi, de a nagy nyomorúságban élő Senefeldernek még ennél is fontosabb anyagi sikert is jelentett ez az első irodalmi szárnypróbálgatás. Ezidőtájt ismerkedik meg

Senefelder Gleissner udvari zenésszel, aki őt kották lemásolásával bizza meg. Tőle tanulja meg Senefelder a kottavésést. Emellett azonban szorgalmasan irogat is. Egyik regénye különösen megtetszik Falternek, aki megbízza a regény ki-nyomtatásával, kötelezván magát több száz pél-dány átvételére. Kikötése csupán az, hogy a könyv mint husvéti könyvujdonság idejekorán kerüljön a piacra. Senefelder megfelelő tőke hiányában a Gleissner házaspárral szövetkezik e célra. A nyomdász idejekorán kapja meg a ren-delést, de jóval a kikötött határidő után szállítja a művet. Falter nem veszi át a könyveket és Senefelder kétségbeesetten állapítja meg a fiaskót.

**Unsere Marke
bürgt für gute
Druckarbeiten**

Offenbach & Co., Magdeburg

7. példa. Hirdetés az „Archiv für Buchgewerbe und Graphik“ című folyóirattól

Különösen bántja őt az a körülmény, hogy ide-
genek pénze vészett el. De az erősen felszapo-
rodott családnak nagy nyomora is sok lelki-
gyötrelmet okoz Senefeldernek. Elveszti édesatyját
és a család Alois kis keresményén kívül abból
a szerény nyugdíjból él, amit a Hofschauspiel-
haus juttat neki.

Ebben az időben kezdi őt foglalkoztatni az a

gondolat, hogy miképen függetleníthetné magát
a könyvnyomdászattól. Érti, hogy irodalmi téren
sikereket érhetne el és csak a nyomdászra való
ráutaltsága okozza, hogy családjának jobb meg-
élhetést nem tud biztosítani. Komolyan kezd
tehát foglalkozni gondolatának gyakorlati kivi-
telével.

Hosszú időn át mindenféle módon végez kísér-
leteket. Egyik ilyen kísérlete például az volt,
hogy egy péppé kevert anyagot laposra gyúrt és
ebbe az anyagba írta, jobban mondva véste be a
szöveget. Az erősen gipsztartalmú anyag gyorsan
megkeményedett és Senefelder a kivésott szöveg-
részt pecsétviaszkkal öntötte ki. Természetes,
hogy erről a könnyen töredező anyagról meg-
felelő nyomást végezni nem tudott. *De az is
bizonyos, hogy ezzel a kísérletével megmutatta
az irányt, amely végeredményben a tömöntés
feltalálásához vezetett.* Nem vezettek célhoz
azok a kísérletei sem, amelyeket vörösrézén, acélon
és cinken végzett.

Megemlítettem már, hogy Senefelder meg-
tanulta a kottavésést és nyomást. Az ezen mun-
kához szükségelt festék szétdőrszöléséhez egy
követ használt, amellyel Münchenben akkortájt
lépcsőházakat és konyhákat burkoltak. Ennek a
könek síma felülete is kezdi Senefeldert foglal-
koztatni. A próbálgatások azonban meddő ered-
ménnyel végződnek.

Érdekes különben, hogy e kövel kapcsolatban
került forgalomba egy monda, amely — ami a
a véletlent illeti — erősen hasonlít a Gutenberg
és Fust Máriáról elterjedt regényes esethez.

Fritz Hansen, a Senefelder-kultusz egyik lel-
kes művelője »Die Erfindung der Lithographie
durch Alois Senefelder« című ismertetésében
szintén megemlíti ezt a mondát, de megállapítja
a többi kutatókkal együtt, hogy az eset valószínű-
leg nem történt meg és csak valamelyik Sene-
felder-rajongó fantáziájának köszöni létezését.
Annyi bizonyos, hogy Senefelder egyik írásában
sem említi meg az esetet.

Engelsmann »Traité de Lithographie«-ja sze-
rint a történet következő: »München határában,
ott ahol az Isar éri el a várost, egy sovány,
sápadtarcú fiatal ember jár fel és alá s nem nehéz
kitalálni, hogy rossz szándék vezeti a folyó part-
jához. Amikor végzetes tettének kiviteléhez fog
és már határozott léptekkel közeledik a folyóhoz,
egy síma felületű, finom szemcsés kövön akadnak

meg szemei. Ez a pillanat megállítja őt és ezt isteni útmutatásnak tekinti. E kő fogja számára megteremteni a lehetőséget életének folytatásához. Más alkalommal nem vette volna észre a követ, de most, életének e kétségbejítő pillanatában, ebben a kőben látja boldogulásának lehetőségét. Szándékáról lemond tehát és családjá nagy bámu-

latára egy elég súlyos kövel a vállán állít be hozzájuk, ezzel a kiáltással: »Gott sei gelobt, unser Elend hat endlich ein Ende.«

E monda hosszú időn át mint tényleg megtörtént eset élt kortársai körében; sőt vannak, akik azt állítják, hogy Senefelder erről Goethe-nek is tett említést.

Braun Vilmos

Szedőgépes munka a mesterszedés terén

történetfilozófiának van egy igen fogas kérdése: halad-e vajjon az emberiség? Goethe azt felelte e kérdésre: igen, de csak spirális formában; Kant azt mondta, hogy nem, sőt véleménye szerint a »Radikalböse« mindig erősebb lesz; ilyenformán nyilatkozott Fichte is, meg Schelling; velük szemben áll az optimista világfölfogásúak csoportja, akik a haladást kétségbevonhatatlannak mondják; a mi magyar filozófusunk Bodnár Zsigmond is elismeri ezt, s hullámszerűnek mondja az emberiség haladó mozgását.

Amin a régebbi történetfilozófusok annyit veszedkedtek, ma már könnyű szerrel megfelelhet rá az egyszerűbb ember is, csak szemügyre kell vennie a jelent meg a multat, s megfigyelnie a nemzetek életét, gazdasági tevékenységét és kulturális erőfeszítéseit.

A haladás útja göröngyös, szakadékos. A népek, nemzetek, embercsoportok végeláthatatlan karavánja olykor megakad; a sorrend itt-ott megbomlik, akik előbb jártak: hátrább hanyatlanak. A leggyöngébbje, legkulturátlanabbja esetleg holtan zuhan az út szélére. Néha egy kissé vissza is kell kerülni, hogy jobb utat találjanak, de végső eredményben a karaván mégis csak mind előbbre jut.

A karaván elején az angol kultúrcsoport emberei lépdelnek. Britek, yankeek, ausztrálieiak. Évszázadok óta ők járnak az élen. A huntingdoni sörfőző fia: Cromwell a Jog, Szabadság és Haladás országának nevezte Britanniát. Máig is az.

Az angol nyelvet háromszáz millió ember érti a föld kerekén, s mert »nyelvébenél a nemzet«: ez a háromszáz millió ember egy test, egy lélek. Már a tömegénél és anyagi eszközeinél fogva is övé a legnagyobb kultúra, s nála legnagyobb a jólét. Nemzetek járnak koldulni az ajtajához. A newyorki minimumos szedő — ha nem kell családról gondoskodnia s egy kissé takarékos — hetenkint húszezer magyar koronát tehet félre az öregségére.

Az angol nemzet története előrevetett tükörképe a többi nemzetek történetének. A francia nép nagy forradalmát százötven esztendővel előzte meg az angol nép nagy forradalma. Goethe, Schiller és Victor Hugo szelleme már századokkal előbb benne élt Shakespeareben. A nagy angol filozófusok: Locke és Hobbes száz évvel jártak előtte a német Kantnak meg a

francia enciklopédistáknak, s több mint százötven esztendővel előzték meg Comteot. Ma is angol ember neve világít legtündöklőbbben a filozófiában: Spencéré. Az angol munkásmozgalom kilencven esztendővel ezelőtt élte le azt a kritikus időpontját, amely a németek számára a bismarcki kivételes törvényekkel köszöntött be.

A modern erkölcsstani, szociális és tudományos igazságok valóraváltásában is az angol nyelvű nemzetcsoporth jár legelől. Az ifjú Újzelandban a földértékadó tettek meg az államgazdaság alapjául; a százhuszmillió lakosságú amerikai Unió proklamálta a »száz-

8. példa. Könyvfedőlap. Fametszet Nitzschke grafikus rajza után

ságot«, kilökte kebeléből a népbutítás és kizsákmányolás legodaadóbb szövetségesét, az alkoholtökét, s nem kell néki többé az asszonyok siralmából, gyermekek könyveiből facsart adó.

Köröskörül sötét még az éjszaka errefelé a kontinensen; orgiáit üli a kapzsiság, gőg, meg a tudatlanság; alig dereng valamicskét néhol; de az angol nyelvterületeken már erősen reggeledik: a britek »nagy öreg

embere», *Lloyd George* kiadta a jelszót, » hogy minden munkásembernek joga legyen három hold földre a talpa alatt, egy darabka kék égere a feje fölött s egy házikóra meg egy tehénkére ».

Erkölcsei és szociális téren elől jár, technika dolgában pedig éppenséggel szédületes magaslatra kúszott az angol kultúrscsoport. A legnagyobbszerű találmányokat: a vasúttól, telegráftól, telefontól és elektromos erőhajtástól kezdve a legszubtilisabb szerkezetű gépekig — s még inkább a kiaknázásuk lehetőségét — jobbára nékik köszönhetjük. Hogy csak a magunk foglalkozási köréből vett példákat mondjunk: az első gyorsajtó Angliában épült, éppúgy a rotációs gép és a tégelyes sajtó is: a Liberty- meg Gallytípusú egyaránt; a kétfordulatú gépek, a Waitepatent, az Offsetsajtó stb. stb.

A szedőgép ideájának valóráváltása is az angol-amerikai szellem érdeme. Vagy öt-hatszáz szedőgép-főltaláló erőlködéseit mosolyogta le a nyomdászvilág, amikor egyszerre — 1886-ban — mégis csak sikerült a dolog. A német származású amerikai órás: *Mergenthaler* megcsinálta a Linotypeot. S mert a gép jó volt, használható és praktikus: hatalmas társaság alakult a gyártására.

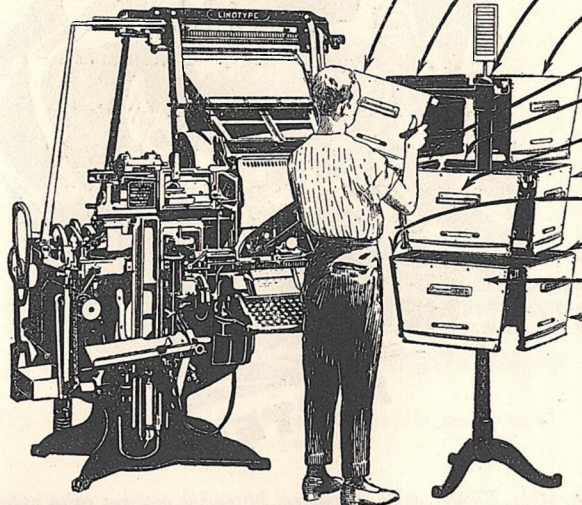
Tíz év múlva, 1896-ban, már riadtan fujtam a veszedelmet hirdető harsonát a Magyar Nyomdászatban: »Az Egyesült Államokban a kézi szedés részben elvesztette a terrénumát; kilencezer Linotype-gép több mint húszezer kézi szedőt tett munkanélkülivé. Készülünk el a gépek inváziójára mi is; hisz az első

nem adnak ott semmit. A munka nélkül maradt betűszedők tízezrei könnyűszerrel áttérhettek más foglalkozásra. A legjava elment kereskedőnek, ügyvédnek, újságírónak avagy lapszerkesztőnek, tanárnak, tisztviselőnek és a többi is bőven válogathatott a foglalkozások között.

A Linotype harminchat esztendő története egyszerűs mind a folytonos javítások és tökéletesbítések históriája is. A nagytökéjű társaság nem kímélte a költséget e tekintetben, hiszen életkérdés volt rá nézve, hogy az első helyet mindvégig megtartsa a szedőgéptípusok mind hevesebbé váló versenyében. A mi szegényes viszonyaink mellett szinte elképzelhetetlen, hogy minő apparátussal dolgozik ez a társaság. Külön nagyszabású gyárai vannak a gép különböző részeinek és szükségleteinek az előállítására. A matricagyára például hatalmas nyolcemeletes épületet foglal el, telve kronométeres pontosságú és legprecízebben dolgozó szerszámgépek sokaságával. E pontosság különben minden siker nyitja. Ha meggondoljuk, hogy minő ezredmásodpercnyi precizitással kell az egyes matricának a gyűjtő elevátorra futnia, hogy közben ne előzze meg az előbb megütött betűt s ne maradjon az utána következő mögött sem; ha meggondoljuk, hogy mennyi egyéb mozgást kell végeznie s hogy mindennek kinematográfyszerű gyorsasággal kell történnie: könnyen

- 36 Point Elzevir No. 2
- 36 Point Cheltenham Bold
- 36 Point Bodoni
- 30 Point Gothic No. 13
- 30 Point Cheltenham
- 30 Point Caslon Bold Condensed
- 30 Point Title No. 5
- 30 Point Bodoni Bold
- 30 Point Cheltenham Bold
- 24 Point Old Style No. 7
- 24 Point Elzevir No. 3
- 24 Point Century Bold

Each carried in a half-length magazine, weighing only twenty-four pounds, which the operator can easily lift from the rack.

A 20-as mintájú Linotype. Mellette a sphiomagazinokat hordó forgó állvány. A szedő éppen a háromcicerős Elzevir matricáit magában foglaló sphiomagazint akasztja be. Egy-egy ilyen sphiomagazin súlya mindössze tizenkét kilo.

szedőgépet (csak *Typograph* volt) máris föllállították a Pallas-nyomdában.

Most már — kellő történeti távlatból nézve a dolgot — konstatálnunk kell, hogy a Linotype gyors elterjedése nem okozott különösebb szedőnyomort Amerikában. Még annyit sem, mint nálunk. Az Egyesült Államokban és Angliában szabad az ipar s szabad jóformán minden foglalkozás. Diplomára, miegymásra

elképzelhetjük azt is, hogy mily végtelen pontos működésűeknek kell lenniök a Linotype alkotórészeinek s matricáinak előállítására szolgáló szerszámgépeknek.

A Linotype versenyképességének fokozása három fő irányban történt: a) a betűképek szaporításával a matricán; b) a magazinok szaporításával; c) az öntőformák szaporításával az öntőkorongon. Az 1900-iki mainzi nyomdászkiállításakor került piacra a kétbetűs

Linotype, ami fölöslegessé tette a kézi matricák használatát; 1907-ben született meg a duplamagazinos gép, 1911-ben a három-, 1914-ben a négymagazinos Linotype. Közben megcsinálták a trio-matricát, melynél már három betükép van egyetlen matricán, megszaportították az öntőformákat s tömérdek egyéb fontos javítást végeztek a gépen. Amikor a világháboru kitörésének szerencsétlen dátumához érkeztünk: katalógusok, hirdetések, sőt hangjegyek szedésére is alkalmas volt a Linotype, a társaság mintakönyvében hirdett matricasorozatok száma pedig már a kétezer feléjárt.

A világegés erre mifelénk leperzselte a kultúra virágait s a technika majd kizáróan a pusztítás démonának szolgálatába szegődött. Amerikában azonban tovább dolgoztak s tovább dolgozott a Linotype-társaság is, mint azt havi közlönyének, a Linotype Bulletinnek mostanában hozzánk került füzetéből konstatálhatjuk.

A társaság most — minekutána a hírlapmunka és a könyvelőállítás terén győzedelmesen fölébe kerekedett a kézi szedésnek — meg akarja hódítani a merkantilis és akcidens szedésnek a birodalmát is. Újabb terjeszkedését a lapbeli címek szedésének gépi útra terelésével kezdte meg. Közismeretes, hogy Amerikában minden nyúlfarknyi lapközlemény elé többsoros, szenzációtól csak úgy csöpögő címet tesznek, fontosabb dolgoknál néha nyolc-tíz vastagbetűs sorra is terjedt. Ezeknek a címsoroknak az összege egy-egy nagyobb újságban hasábokat tesz ki s annakelőtte kézzel szedték. Ma már ez a rendszer letűnőben van. Az újabb mintájú Linotypeokhoz kisebb magazinokat, úgynevezett split-magazinokat csináltak, amelyek forgó állványon lógnak a szedő kezeügyében s ha olyan címsor szedéséről van szó, amelynek matricája nincs meg a törzsmagazinokban: félpercnél kevesebb idő alatt beakaszthatók, úgy hogy egyetlen sor szédése is kifizetődik. A beakasztás mindenestre alig vesz több időt igénybe, mint venne a kézi szedőnek a kiszemelt címbetűs szekrényhez való odaballagása, a szekrény kihúzása s szedés után való újra betolása.

A szemközti oldalon láthatók ezek a forgó állványon lógó split-magazinok; hosszúságuk feleakkora, mint a törzsmagazinoké; bensejükben egymástól kellő távolságban — hisz némelyikük háromcicerős betű matricáját foglalja magában — 72 csatorna fut, mindegyik csatornában 10 matricával. A magazin könnyű, amit a régebbi törzsmagazinokról nem igen lehet mondani, s ami szintén nagyban hozzájárul a beakaszthatás gyorsaságához.

Amikor a Linotype-szedő ennyiféle betűvel dolgozik: magától értetődő, hogy könnyen vállalkozhatik a hirdetések szedésére is. S valóban az Egyesült Államok újsághirdetéseinek jórésze ma már gépszedés.

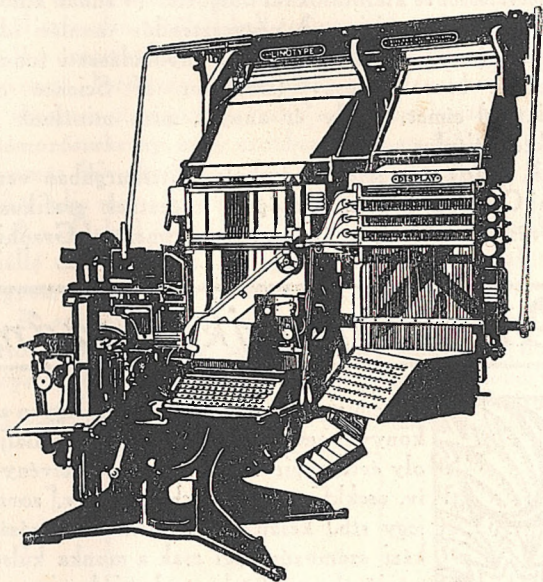
De a Linotype-társaságot még ez sem elégíti ki. Hódító vágyakozásában az akcidensszedés felé nyújtja kezeit, sőt itt-ott már magához is ragadta azt. Legújabb, 260 oldalas mintakönyvében ezreit mutatja be a betűtípusoknak és ornamentumoknak, Bulletinjében pedig sereggestül látjuk a tipográfiai mestermunkákat.

Lapunk mellékleteképen — kilencednyi kicsinyítés-

ben — be is mutatjuk a Bulletin egyik, eredetileg kétszínés címloldalát. A szedés minden porcikája Linotypeon készült; betű, lénia, ornamentum mind gépszedés. Alatta pedig bemutatjuk a talpával fölfelé fordított szedést is, aminek az anyagtakarító üreges öntés az érdekessége. Mind e viszonylag elég nagy üregek mellett is olyan nagy a Linotype-szedés ellentállóképessége, hogy a legerősebb nyomással dolgozó kalanderek sem deformálják a betűk képét, s százezernyi nyomás még nem nagyon látszik meg rajtuk.

A Linotype segedelmével készült akcidensnyomatványokat tavaly bemutatták a chicagói grafikai kiállításon s bizony: bőségesen kijutott a dícséret értük. Az elismerésben nem fukarkodtak Chicago akcidensszedői sem, akiknek semmiféle egzisztenciafélő gondot sem okozhat a Linotype újabb térfoglalása. Sőt ellenkezőleg: mentől több szakképzettséget és sokoldalúságot kívánnak meg a gépszédőtől, annál nagyobb biztonságban érezheti magát a jógyakorlatú szakember a külső verseny ellenében. Azt különben már maga a társaság is kijelenti Bulletinjében, hogy a fokozott munkaképességű Linotypehez fokozott szakképzettségű szedők kellenek.

Ennek a fokozott szakképzettségnek az elérhetését kitűnően szervezett szakkurzusok teszik lehetővé, amelyeknek az európai mindenirányú szaktanfolyamokkal szemben a közvetlenség és bizonyos demokratikus vonás a jellemzőjük. Maga a Linotype-társaság hivatalos

A 24-es mintájú Linotype, kettős magazinállvánnyal. A szedő — anélkül, hogy fölkelne az ülőhelyéről — tízféle betűképpel operálhat rajta. Hirdetések szedésére is igen alkalmas.

közlönye állapítja meg ennek a szükségességét és jó oldalait. Az »oktatás« szóban — úgymond — van valami bántó, az egyenlőség érzetét érintő melléközöngye, ezért amikor technikai tudnivalók továbbadásáról van szó, talán helyesebb a »tapasztalatok közlése«. Mert, ha például Bill Brown gépszedő munkája és stúdiumai közepette tapasztalatokat szerez és ezeket el is tudja mondani munkástársainak: Bill Brown ezt a maga

demokratikus közvetlenségében nem nagyképpen cselekszi, hanem egyszerű közlésképen . . .

Van egy autotípikus képünk a mellékleten, amely a szedőgépes munkáról szakkurzus keretében konferenciázó amerikai kollegáink egy csoportját mutatja be, köztük egy tapasztalatait éppen közlő, föltürt ingujjas »Bill Brown«-nal.

E szakkurzusokon kívül vannak nagyobb szabású szakiskolák is az Egyesült Államokban, s természetesen mindmennyiben kellő méltánylásban részesül a Linotypeon való munka.

Arts of Carnegie Institute of Technology.) Ennek az iskolának — mint neve is mutatja — már jóval szélesebb körű a programja. Faktorokat, kalkulátorokat, litográfiai rajzolókat stb. nevel, s ehhez képest a tanítási anyaga igen terjedelmes. Tanítványai gyakorlatilag tanulják a gép- és kézi szedést, a nyomtatást és a könyvkötészetet; a tanítási tárgyak közt ott van a számtan, a fizika és a kémia, a fotografálás és kémiográfia, a korrektúraolvasás, rajzolás és festés, valamint a kalkuláció, a bank- és pénzügyi ismeretek, a hirdetésügy, irodai ügykezelés meg a kereskedelmi

9—10. példa. Levélfejek. Az első Viktor Fieweger grafikus munkája, a második szedés példa a bécsi Graphische Revueből.

E szakiskolák közül különösen három válik ki a tanítási eredményeinél fogva. Legnagyobb a kizárólag a könyvnyomtatás technikájának tanítására szorítkozó indianapolisi National School of Printing, amelyet tizennégy esztendeje alapítottak s amely párhuzamos kurzusokkal, technikát illető fölolvasásokkal, anyagismertetéssel és kiállításokkal dolgozik. Vannak külön nyári tanfolyamai is. A négyesztendős tanulási idő leteltével a növendék megkapja a »nyomdászati tudományok baccalaureusa« (Bachelor of Science of Printing) címet, amely ér annyit, mint minálunk a doktori titulus.

A másik nevezetes szakiskola Pittsburghban van, s a Carnegie-féle technológiai intézetnek grafikusművészeti alosztálya. (Címe: Department of Graphic

tudományok is. Aki specialistának készül, külön szakkurzusokon mélyítheti az ismereteit; minden segítőeszköz a rendelkezésére áll, hiszen az intézet egyszerűen csodálatosan jól felszerelt nyomdászati laboratórium.

A harmadik szakiskola a Haward-egyetem nyomdászati fakultása, amely hetedik esztendeje áll fönn s a magasabb színvonalú nyomdák igazgatására törekszik képesíteni hallgatóit. Mindenesetre jellemző dolog, hogy Amerikában a nyomdai üzletvezetést a nagy modern tudományok egyikének tartják.

Mindezekben az iskolákban jelentékeny szerepe jut a gépszedés tanításának is, hiszen az amerikai szakoktatás — mint minden, ami amerikai — elsősorban gyakorlatias. *Novák László*

Az automatikus számozás helyes előkészítése

saknem minden nyomdai üzem, legyen az könyvnyomda vagy könyvnyomda, vállalja oly értékpapiroknak (részvény, szelvényív, csekkfüzet, takarékbetétkönyv, sorsjegyek stb.) készítését, melyek számozását kézi számozógéppel csak a munka külső csínjának rovására és legtöbbszörre — tekintettel az elhelyezendő számok tömegére — csak többköltséggel lehetne elvégezni. (Különös fokozása a költségeknek a közismert tizedes rendszeren alapuló gépszámozás.)

A számozás ideális megoldása, ha a munka kivételére súlyt helyezünk az automatikus számozás, mely az e célt szolgáló készülék segítségével, gyorsajton készül és tökéletes, a grafikai szempontoknak megfelelő eredményt ad, ha nem is mindig olcsóbb a kéziszámozásnál, mely szürke, egyenlőtlen nyomásfelülete mellett még nyugtalan is, mert ha több szám van egy lapon elhelyezve,

úgy a legkínosabb elővigyázat dacára is, ahány szám, annyi helyzeten belül van az megrögzítve.

Nem minden üzem van azonban a költséges automatikus számozóeszközzel felszerelve, nem különösen a könyvnyomdai üzemek, holott ezek kerülnek természetesen legtöbbszörre abba a helyzetbe, hogy értékpapirokat készítsenek, viszont sajtóik nem alkalmasak az automatikus számozóeszközök felhasználására. Azok az üzemek tehát, melyek bár nincsenek berendezkedve a számozások ily tökéletes elvégzésére, de mégis kénytelenek azt alkalmazni, ha precíz és a grafika mai haladott voltának megfelelő munkát kívánnak végezni és nem akarják magukat kitenni annak a veszélynek, hogy az utolsó munkamenet primitív volta a szállítandó értékpapír átvételét veszélyeztessen, kénytelenek a számozást oly üzemekre bízni, melyek e célra specia-
 lisan be vannak rendezve.

A számozás átadása már csak akkor történik, mikor

a számozandó értékpapír egyébként teljesen ki van készítve s ha az értékpapírt készítő üzem nem ismeri alaposan a számozási eljárás mikéntjét és elmulasztotta az értékpapír készítését megelőzően a számozást végző üzemmel érintkezésbe lépni, gyakran igen kellemetlen meglepetésekben van része, melyek még hagyján, ha csak költségtöbblet árán oldhatók meg.

más jelzés alkalmazása meg nem engedhető, az, hogy a jelzés eltakartatik, amennyiben a nyomás egy megfelelően előkészített henger segítségével történik, mely a csillagot (vagy más jelzést) a festékezésnél kihagyja. A rügóműködést előidéző nyomófelület ily módon csak vaknyomást ad, mely azonban meglehetősen erős, annál is inkább, mivel a festékezésből kihagyott nyomó-

11. példa. Hirdetésrészlet Lucian Bernhardtól. — 12. példa. Vízjegy. — 13. példa. Lapfej, Paul Süßmann munkája.

Ily kellemetlenségek kiküszöbölését kívánják szolgálni e sorok, melyek segédeszközül szolgálhatnak azon értékpapírkészítő kezében, ki az automatikus számozás mikéntjét még nem ismerné. Az automatikus számozókészülék és annak felhasználási módjának ismertetésével, továbbá az eddig tapasztalt helytelenségek feltárásával vélek nem egész haszontalan munkát végezni, mikor kartársaimat felvilágosítva, megóvóm őket az esetleges károsodásoktól.

I. Az automatikus számozókészülék. Az automatikus számozókészülékek nagyjából két rendszerbe tartoznak, melyeken belül az egyes gyártmányok ugyan külsőségeikben (főleg alak és belső szerkezet szempontjából) némileg eltérnek egymástól, azonban lényegében a két csoport, a csoporton belül, teljesen azonos.

Az automatikus számozási rendszer egyik fajtája, amely a számozásnál a felülről adott nyomás által működteti a számozószekrényeket. A számozószekrények e fajtája a számkorongok mellett egy a nyomófelületnél valamivel magasabban elhelyezett csillaggal (Sz., No. jellel, vagy vak lemezzel) bír, mely alatt az a rügő nyert elhelyezést, mely hivatva van a számozószekrény számkorongjait működtetni, mikor a gyorsajtó nyomólapja visszafutva, a nyomóforma a cilinderrel érintkezik. A számozás ezen rendszere igen alkalmas kevesebb precízitást kívánó számozásoknál, különösen számozással egybekötött tömegmunkáknál, mikor nem játszik szerepet, hogy a szám előtt csillag (vagy más jelzés) van és mikor munkamegtakarítás érhető el azáltal, hogy akkor, midőn azt a nyomtatvány szöveg-szedése megengedi, a számozószekrények a szöveg közé zárva, a szövegnyomással egyidejűleg a számozást is elvégzik.

E számozószekrényvel ugyan végezhető értékpapíroknak számozása is, azonban ez a számozás nem felel meg azon követelményeknek, melyeket értékpapír számozásával szemben joggal tehetünk. Az eljárás ugyanis értékpapíroknál, hol a szám előtt se csillag, se bármily

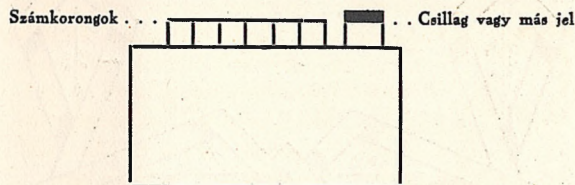
felület magasabb a számkorongok nyomófelületénél és habár ez a méretkülönbség kiegyenlítődik a nyomás pillanatában a rügő lenyomódása által, mégis a rügő ellennyomása a felette elhelyezett érintkezési felületnek a szokottnál erősebb nyomást ad.

Oly értékpapíroknál tehát, melyeknél a munka külső csinja nem mellékes körülmény, a számozásnak ettől a rendszerétől el kell tekinteni.

Az automatikus számozás másik rendszere az úgynevezett keretszámozókészülék segítségével történik. E rendszer alapja ugyancsak az automatikusan mozgó számozószekrény, mely azonban már nem fölülről jövő nyomás következtében működik, hanem oldalt jövő lökés adja meg a szerkezet mozgását.

Az oldalról jövő lökést egy a számozószekrényből kiálló csap fogja föl. Hogy ez a lökés produkálható legyen, arra külön készülék szolgál: a számozókeret.

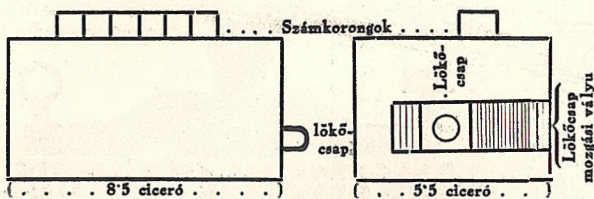
A számozókeret a rendes zárókeretet pótolja, de attól lényegesen eltér, amennyiben a számozás céljaihoz képest több részből áll. Főrészei a keret, a lökőrúd,

Felülről kapott nyomás következtében működő számozószekrény hosszszellete

a számozószekrény tartó sínei, a szekrénycsap lökőrúdjai. A keretben fixálható sínekre erősített számozószekrények oldalcsapjukkal a lökőrúddhoz vannak szerelve, e lökőrudak a mozgósínekkel vannak összekötve, viszont a mozgósínék egy fő lökőrúddal vannak összekötve, mely rúd a gépsztal minden visszafutása alkalmával egy igen egyszerű, a gyorsajtóhoz szerelt ütődőhöz érve megadja a mozgósíneknek azt a lökést, mely viszont a szekrényekhez szerelt lökőrudakat hozza

mozgásba és így előidézi a számkorongok funkcióját. Ez a rendszer tökéletes, mert tiszta szép nyomást ad és nem nyom mást, csak a kívánt számfelületet. Ezért csak ez a rendszer alkalmas a kényesebb természetű számozások elvégzésére. További soraimban erre való tekintettel csak azt az eljárást fogom szövé tenni, mely e másodsorban ismertetett rendszer felhasználásával van összefüggésben.

Oldallökés következtében működő számozószekrény hossz- és oldalnézete

II. Miként biztosítható az automatikus számozás síma lebonyolítása? Az automatikus keretszámozó, miként minden szerkezet, használatában bizonyos tekintetekben korlátozott. E korlátozásokat a technikai lehetőségek adják és így azoknak ismerete fontos, ha a szerkezet felhasználását tervbe vesszük. Miután azonban nem minden szakember ismeri az automatikus számozókészülékek minden csínját-bínját, igen gyakran megesik, hogy a számozás foganatosítása csak nagy akadályok leküzdése árán, vagy sehogysem oldható meg az automatikus készülék segítségével. Az ilyen eshetőségek elkerülését célozzák e sorok, midőn a gya-

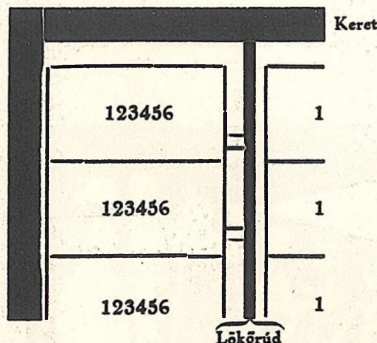

14. példa. Újévi üdvözlőlaf, szedés a prágai „Typografia” című szaklapból.

korlat alapján ismertetem azokat az alapelveket, melyek szem előtt tartása megóvjá az értékpapír készítőjét későbbi, a számozás kapcsán felmerülhető károsodástól.

Az első korlátozást az automatikus keretszámozónál maga a keret adja. A keretek nagysága bár különböző, leggyakoribb azonban a 47/60 cm belvilággal bíró. Ez a méret adja azon felület mértékét, mely számozás

tekintetében figyelembe jöhet. Ez nem jelenti azt, hogy a számozandó értékpapír formátuma ne lehetne nagyobb fenti méretnél, de jelenti azon határt, melyen belül a számok elhelyezést nyerhetnek. Maga az

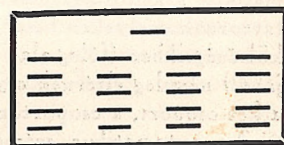

1. ábra

értékpapír 63/95 cm nagyságú is lehet, mert a számozókeret külső méretei ugyanis oly nagyok, hogy az többnyire 13-as gyorssajtón alkalmaztatik (harántfekvő számoszlopoknál egyáltalán nem alkalmazható kisebb méretű gyorssajtó). A keret jobb felső sarkán és bal alsó sarkán bír lökőszerkezettel, mi azért fontos, mert ezáltal annak használhatósága haránt és hosszirányban van adva. A második korlátozást a számozószekrények mérete, a hozzájuk szerelt lökőrudak és a rögzítésre szolgáló sínek idézik elő. A számozószekrények legsűrítettebb alkalmazási lehetősége, midőn azok teljesen összetoltnak a keretben. Ilyenkor szem előtt tartandók a következő méretek: a számozószekrény hossza 8,5 ciceró (38 milliméter), szélessége 5,5 cic. (25 milliméter), a lökőrúd mérete a szükséges mozgási térség beszámításával, a hossz mérethez adandó 2,5 ciceró (13 milliméter) és végül az első szekrény távolsági elhelyezhetőségének mérete annak a magasságához adandó 2 ciceró (9 milliméter) térső, mely a keret és az első számozószekrény közt helyeztetik el. (1. ábra.)

A keret legtágasabb kihasználása a szekrényeknek 47/60 cm-en belül bármely távolságban történő elhelyezése.

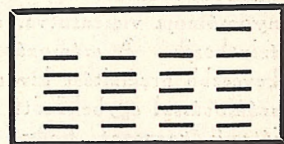
Előfordult, hogy oly szelvényeket kaptam számozásra, hol a szelvények magassága nem tette ki a számozószekrények magasságát és így a szelvényeket kétszerre kellett számozni. Vagy az is előfordult, hogy a szelvényíven foglalt szelvények oly apró kockákat képeztek, hogy sem magasságban, sem hosszban nem lehetett magukat a számozószekrényeket sem elhelyezni, nem is számítva a lökőrudakat és azt a szabad térséget, mely ezeknek mozgási lehetőségét kell hogy biztosítsa.

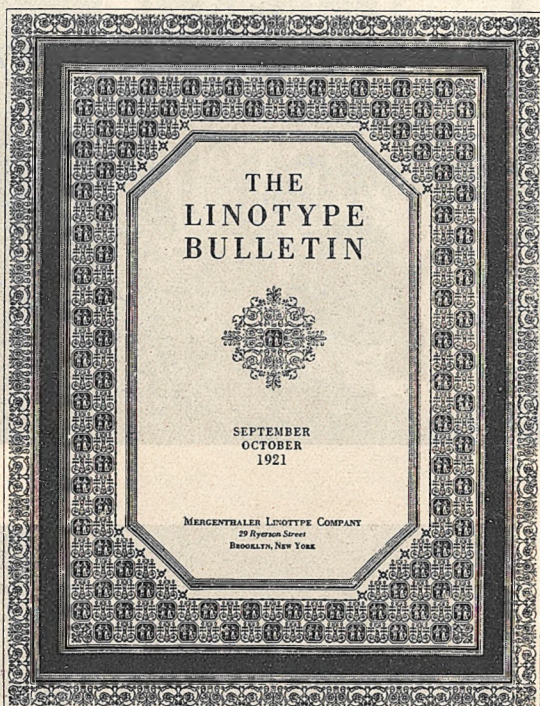
2. ábra

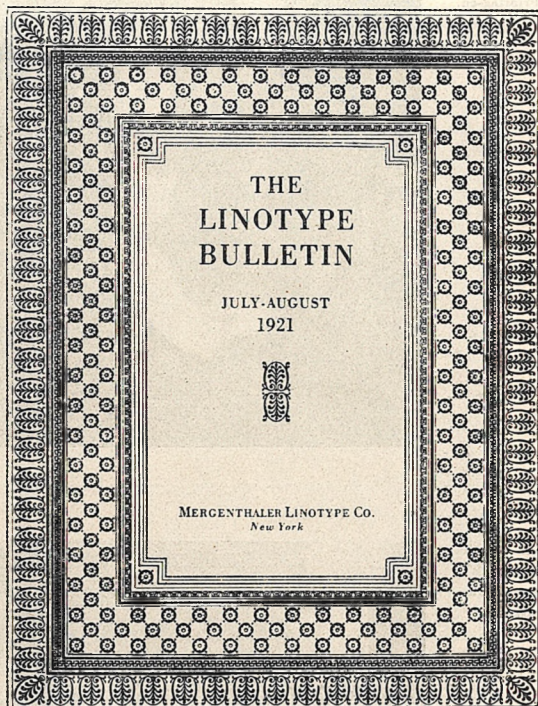
3. ábra

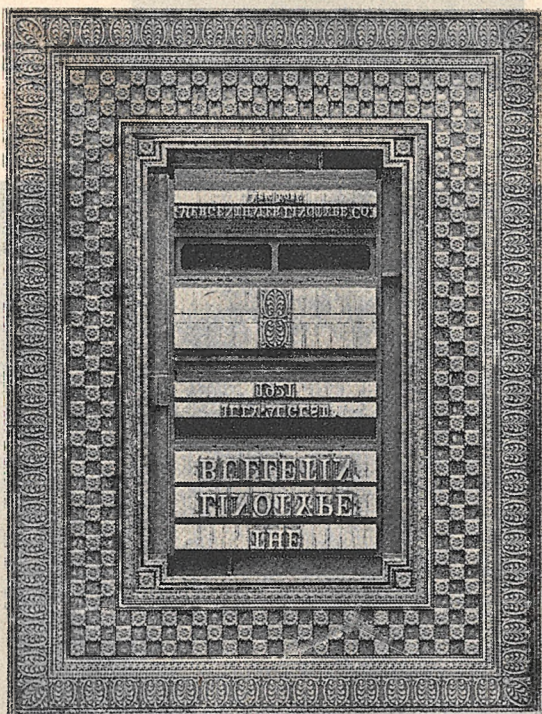
4. ábra

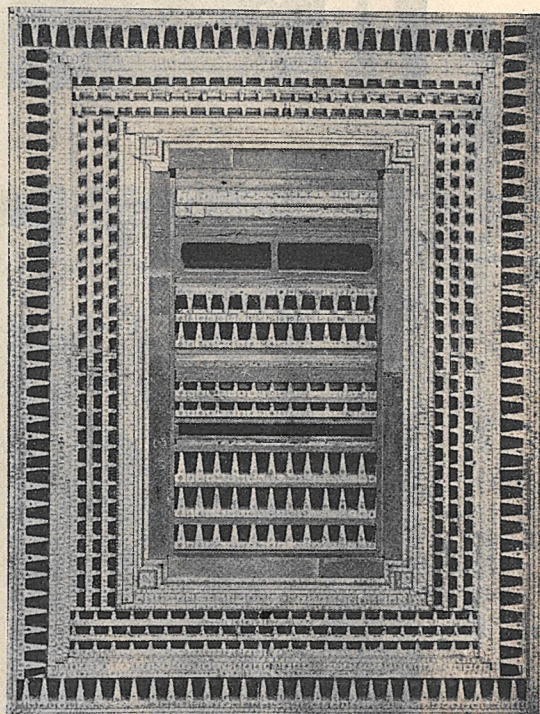
Az eredeti címloldal papírosa fehér, a vastag vonal és a fő-cím alatti kettős figurát körülfogó dísz cinóbervörös, a többi ornamentalszín és a szöveg fekete.

Az eredeti címloldal papírosa barna, a belső kazetta narancs-szín alapnyomatú, ép úgy a középső rámban elszórt rózsák is; a szöveg és dísz kék nyomású.

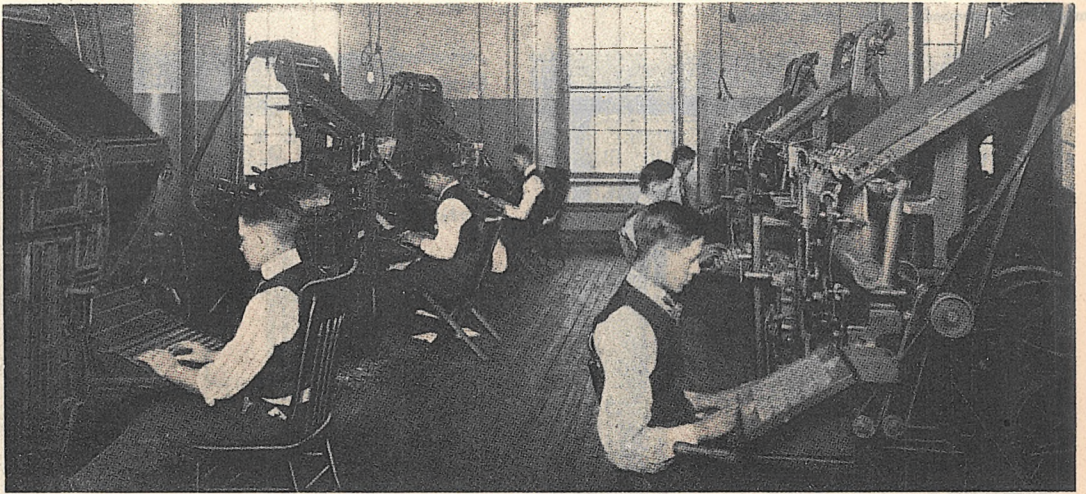
Az egyik címloldal szedésének képe.

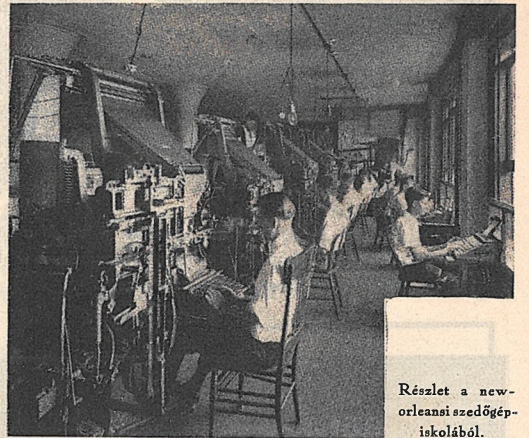
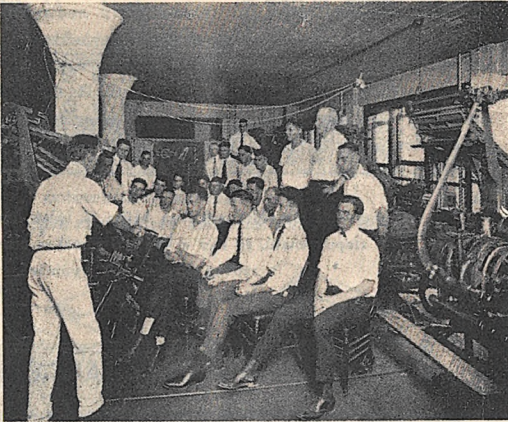
A címloldal-szedés talpával fölfelé állítva, hogy az anyag-takarító üreges öntés szemlélhető legyen.

Z AMERIKAI LINOTYPE-TÁRSASÁG KÖZLÖNYÉNEK KIZÁRÓLAG GÉPSZÉDÉS UTJÁN KÉSZÜLT CÍMLOLDALAI. (Körülbelül kilencedrésznyire kicsinyítve.)

Szedőgép munka az indianapolisi National School of Printing-en.

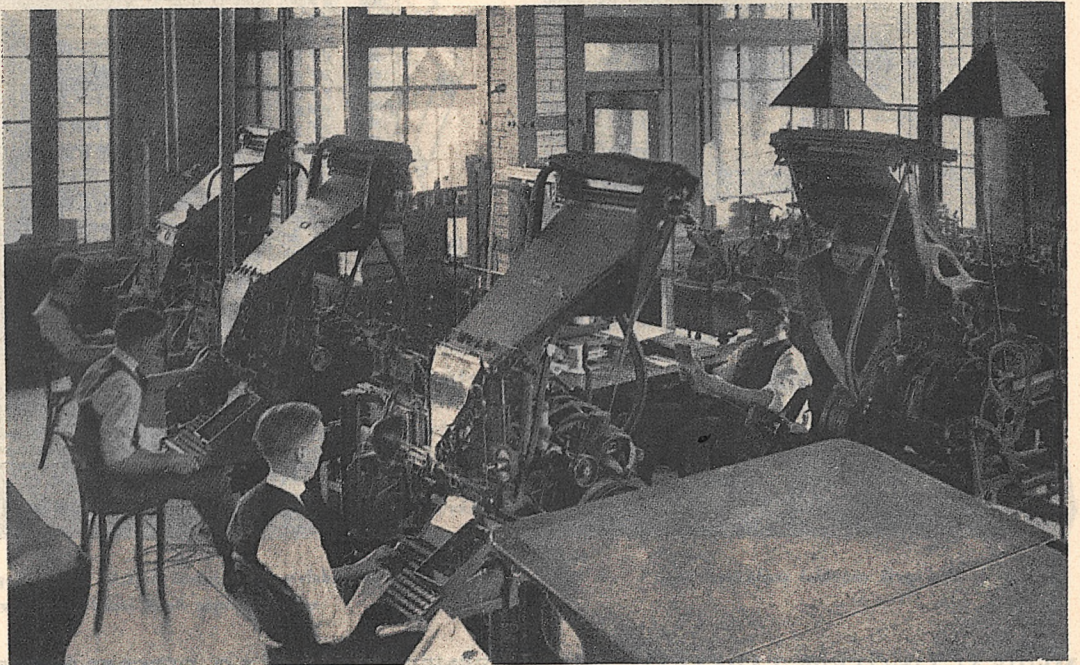

«Bill Brown» a technikai tapasztalatait közli a neworleansi szedőgép-iskolán.

Részlet a neworleansi szedőgép-iskolából.

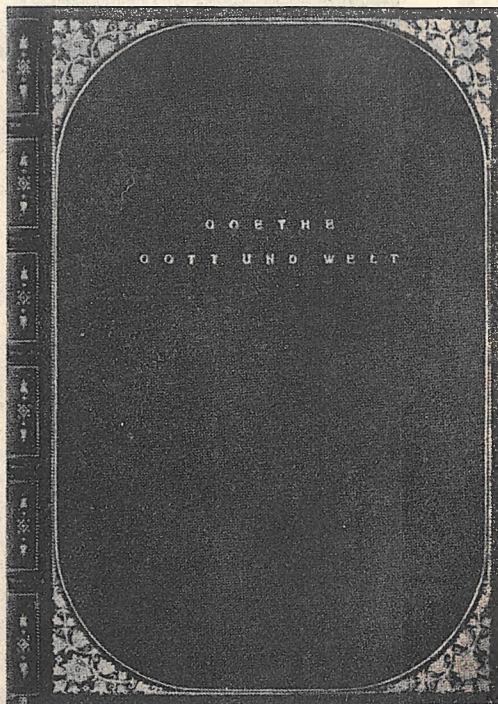
Szedőgép üzem a pittsburghi Carnegie-féle technológiai intézet grafikuművészeti alosztályán.

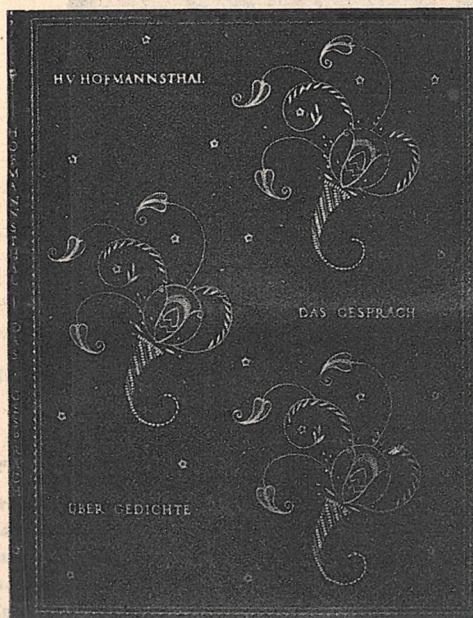
GÉPSZEDÉS TANITÁSA AZ AMERIKAI SZAKISKOLÁKBAN.

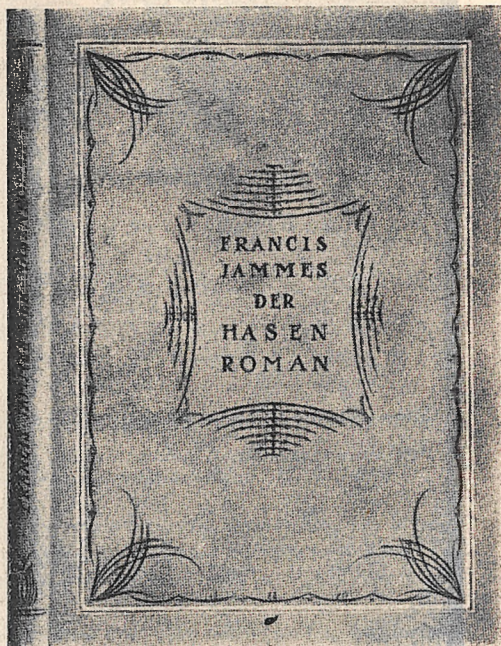
27.

28.

29.

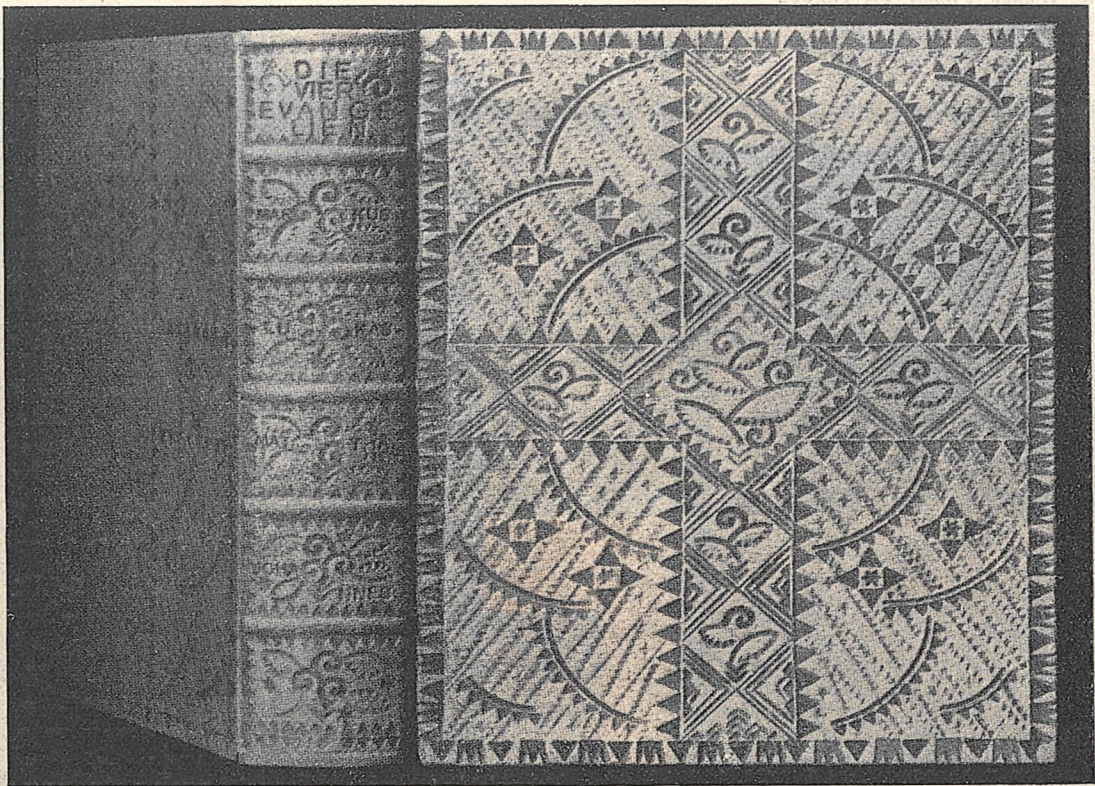

30.

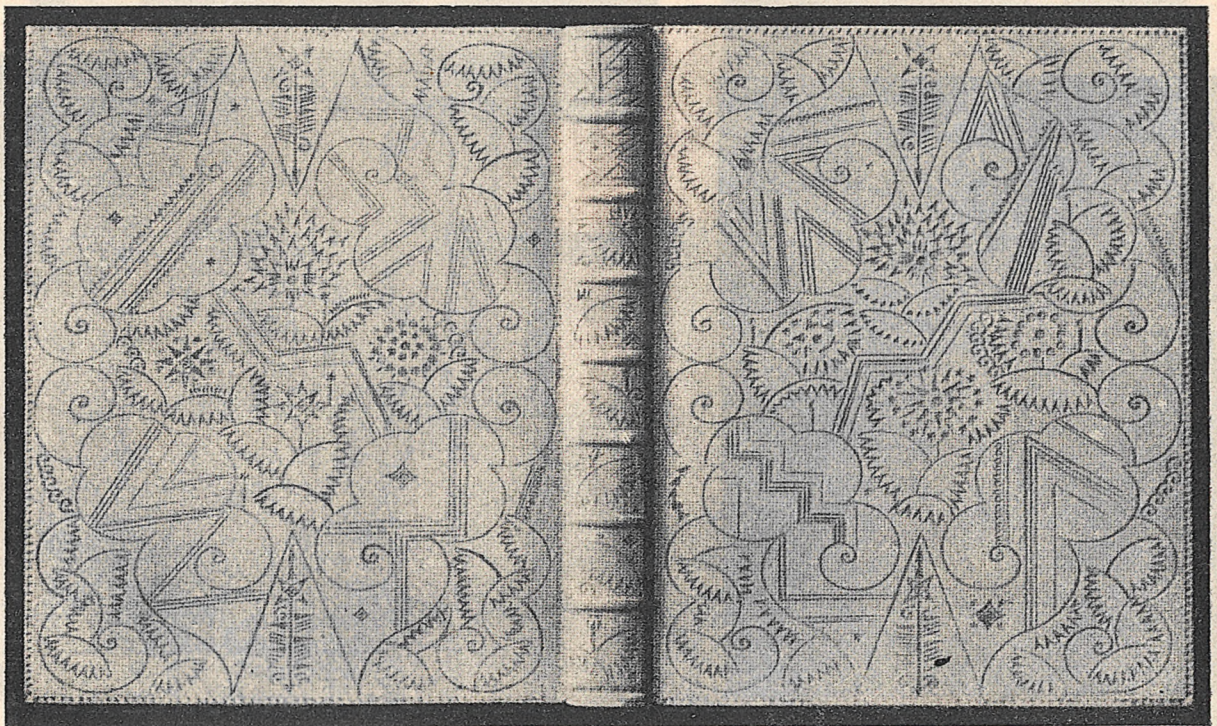
BEKÖTÉSI TÁBLÁK

az «Archiv für Buchgewerbe und Graphik» Meistereinbände című kötetéből.

27. példa. Egész-pergamentkötés gazdag aranyozással. Tervezte: *Walter Tiemann* tanár. 28. példa. Kézikötés, sötét vörös kecskebőr, kéziaranyozás. Tervezte: *Kleukens* tanár. 29. példa. Kézikötés, fekete borjubőr, kézi bélyegző-aranyozás, kétféle piros tónusú sárga és lila színű bőrbetétekkel. Tervezte: *Holsbey*. 30. példa. Pergamentkötés és kéziaranyozás. Tervezte: *Walter Schreier*. A 27. táblát *E. A. Enders* könyvkötészete, a 28. és 30. táblát a *Leipziger Buchbinderei A.-G. vorm. Gustav Fritzsche* cég, a 29. táblát a *Hübel & Denck* udvari könyvkötészete készítette Leipzigben.

31.

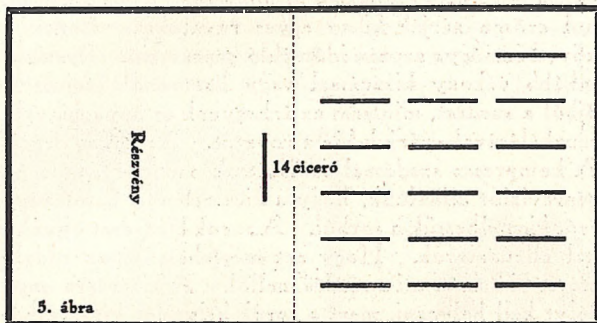
32.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

az «Archiv für Buchgewerbe und Graphik» Meistereinbände című kötetéből.

31—32. példa. Kézikötések, fehér disznóbőr, vaknyomással. Tervezte és készítette : Franz Weisse, Hamburg.

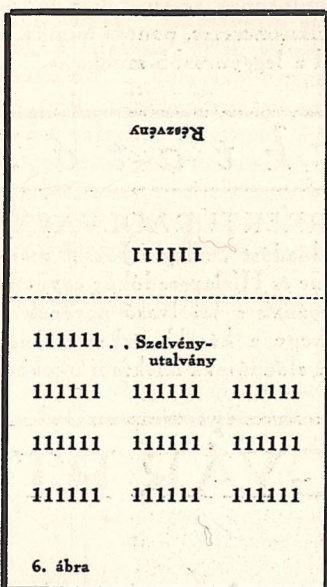
A leggyakoribb hiba, mely a számozás síma lebonyolítását akadályozza, hogy a szelvényutalvány számainak helye nem esik egy vonalba a szelvényoszlop számainak szánt helyel és nincs mód arra, hogy — helyszűke

miatt — egy másik szekrénytartó sín iktatassék közbe. (2. és 3. ábra.)

Nem szabad tehát az értékpapir nyomásánál figyelmen kívül hagyni: 1. hogy a számozószekrények részére kellő hely hagyassék, 2. hogy a számhelyek egy vonalban legyenek (4. ábra), vagy ha ezt a munka természeté kizárja, úgy az egységes, vonaltól eltérő számhelynek is annyi hely adassék a közrefogó számozszlopok közt, amennyit egy-egy számozszlop közként megkíván.

Gyakran megkívántatik, hogy részvények a velök összefüggő szelvényivekkel együtt számoztassanak. A legegyszerűbb megoldás ilyenkor az, ha a részvény az első, a szelvényív a papir negyedik oldalán nyomatott. Azonban ez esetben sem hagyandó figyelmen kívül,

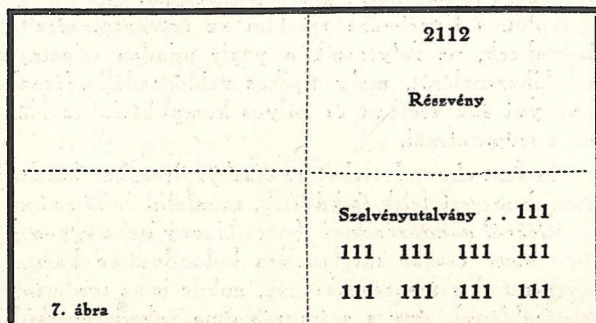

miként helyeztetik el a részvény, szemben a részvényívvel. Miután a számozókeret egyszerre csak egy irányban adhatja a számozószekrény részére szükségelt lökerőt, a részvény számozására szolgáló és rendszerint nagyobb számképpel bíró számozószekrényen egy forgatható könyök van, melynek segítségével ezt a szekrényt működésében merőlegesen állíthatjuk be a szelvény számozószekrények működési irányára (5. ábra). Ez lehetővé teszi, hogy a számozószekrényeket fenti módon zárjuk ki és egyben a kívánt módon működtessük is. Nem tudjuk ellenben a számozószekrényeket a részvényen és szelvényíven egymással ellentétes irányban működtetni. (6. ábra.)

Ha az értékpapir oly kicsiny, hogy kettő, vagy több van egy íven és azok számozófelülete a 47/60 cm-es keretbe befér, akkor a részvény a papir első, a szel-

vényív a harmadik oldalán nyomható, azonban a fent elmondottak figyelembevételével. (7. ábra.)

Ugyancsak helytálló ez a szabály természetesen akkor is, midőn nem részvény és szelvényív együttes

számozása jön tekintetbe, hanem több részvény, vagy több szelvényív egyidejű számozása, mikor is kerülendő az átzárás nélküli átfordítás (umschlagen).

Ha az értékpapir nyomása olyformán történik, hogy egy íven több példány van ugyan, de azért a számozás nem fogatosíthatatik egyszerre, mivel a számozókeret belmérete nem engedi ezt meg, akkor különös fontossággal bír, hogy a szétvágandó íven maradjon elég hely az ívfogónak (Greiferraum) és az oldalmértéknek.

Ugyancsak fontos körülmény a számozásra nézve, hogy az értékpapírok fejnél legyenek berakva, miután a számozás alkalmával is ott kell azokat berakni, hogy a számok pontosan álljanak. Természetes (és ez különösen a litografus kartársaknak szól), hogy fel-

Hölsher & Breimer

N A P P A - L E D E R T A P E T E N

Norddeutsche Tapetenfabrik

Langenhagen vor Hannover

15. példa. Hirdetés (szedés). Készült a leipzig-i akadémia könyvnyomdái osztályán. Tanár: G. A. Mathéy.

darabolandó íveknél mindig azonos lévén a berakás iránya, minden ívrészletnek azonos irányban kell nyomva lennie és a berakásnak a fejnél kellett történnie.

Nem szabad a számozás helyén esetleg alkalmazott raszternek túlfeketének, vagy mintázottnak lennie, mert az a szám olvashatóságát befolyásolja; nem szabad

kumulatív részvényeknél megfelelkezni a kötjel nyomásáról. Ne tartsuk szűken a számhely térségét és hagyjunk némi űrt a számhely körül, úgy fölül, mint alul, mert különben a számozás esetleg a szövegbe eshet, különösen földarabolt nyomtatványoknál.

Különös figyelmébe ajánlom az értékpapirkészítő üzemeknek, ne folytassák a papir minden csipetnyi helykihasználását, mely tipikus rablógazdálkodásnak bizonyul sok esetben és súlyos komplikációkat idéz elő a számozásnál.

Ha fent elmondottakat az értékpapirosokat készítő üzemek megszívlelik és követik, azonfelül *kellő számú ívpótlékról gondoskodnak* (mert bizony néha egy-egy rúgó vagy csavar meglazulása bolondozásra készlet egyik-másik számozószelekrényt, mikor is az eredmény selejtpéldány), úgy a számozás síma, akadály nélküli elvégzése biztosítva van.

Markovits Kálmán

Szedéstechnika

GÉPREVIZIÓK. A szedők legtöbbje bármit szívesebben csinál, mint géprevizíót. Ha közeledni látják a faktort vagy a revizort a géplevonattal, kámforrá szeretnének válni, hogy elkerüljék a gépbe való »belefekvést«. És van a dologban valami. Először is drága a ruha, amely a gépreviziónál piszkolódásnak és szakadásnak van kitéve, másodszer a test kényelmetlen elhelyeződése a gép körül rendkívül fárasztó. De nem olyan rossz a géprevizio megcsinálása, ha praktikusán fogunk hozzá. A formát le kell mosatni, amit még ma is nem szívesen tesznek meg. Azután, ha a gép konstrukciója megkívánja, előre kell húzatni a formát, hogy a korrigáló szedő a forma bármely részéhez könnyen hozzáférhessen. Ha szükséges, bizony ki is kell emeltetni a legelső hengert vagy az egész formát is. Az erre fordított időt megtéríti az, hogy a géprevizio így összehasonlíthatatlanul előbb készül el. A tabelláris munkákkal van a gépben a legtöbb baj. A léniák elcsúsznak, a fej »nem áll jól« vagy »spiszek« képződnek. Mielőtt azonban megigazítgatjuk, a baj okát kell nyugodtan megkeresnünk. Gyakran tapasztalhatjuk, hogy valamelyik térső a fej és a táblázat törzse között elcsúszott, ami a táblázat jól állását megaka-

dályozza. Megtörténik, hogy a fej rovatai »gyengék«, ami a forma zárásánál a léniák lazaságát, a nyomásnál pedig azok ide-oda járását mozdítja elő. Sokan a táblázatszedésnél csak tapintóérzékükre bízzák magukat, a fejet nem számítják ki pontosan és hol gyengén, hol erősen zárják ki az egyes rovatokat. Ennek a következménye azután időtrabló géprevizio. Ilyenkor inkább vékony kizárással vagy kartonnal zárjuk ki újból a szedést, mintsem az árhegynek az anyagba való szurkálásával »zárjuk ki« a rovatot. Az anyag drága. A kompressz szedésnél is lazítsuk meg a formát, ha géprevizíót csinálunk, hogy a kicserélendő betűt vagy szót kiemelhessük a sorból. A sorok kizárását ujjunkkal ellenőrizzük. Hogy ezt megtehessük, az oldalstéget ki kell venni a szedés mellől. A kizárásra nagy súlyt kell helyezni, mert a sorok helytelen kizárásából erednek a legnagyobb kellemetlenségek. A betűket ne sértsük meg az árral vagy a pinszettáival. Ha a szedést nem zárjuk ki jól, »spiszek« képződnek, a henger kihúzza az egyes betűket, szavakat, sőt egész sorokat is és hogy ennek mi a következménye, tudja minden nyomdász. Ha sorokat kell újból áttördelni, emeljük ki azokat a gépből és szedővasban végezzük el ezt a munkát. Így sokkal hamarabb elkészülünk, mint hogyha a gépben görnyedve tördeljük át a sorokat. A géprevizio elvégzése után pedig vizsgáljuk meg, nem maradt-e betű vagy kizárás a formán, azután nézzük át a reviziót, nem felejtettünk-e el valamit megcsinálni, avagy nem csináltunk-e valamit másképp meg, mint az a revizión ki van javítva. Ezzel későbbi gépföltartásoknak vesszük elejét. Végül az üzemzetőség se tekintse sehol a géprevizíót olyan munkának, amelyet csak gyorsan kell elvégezni. A lelkiismeretes, pontos munka a legolcsóbb és így egyúttal a leggyorsabb munka is. h.

Szakoktatás

SZEDÉS ÉS KORREKTÚRAOLVASÁS
lélektana címen tartott előadást Szilágyi József március 19-én a Korrektorkör és Hirlapszedőkör együttes rendezésében. Már magának a felolvasó nevének is olyan vonzóereje volt, hogy a később érkezetteknek csak állóhely jutott. Az előadásnak lélektani okokból

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RT

NYOMDAI GÉPEK
GYORSSAJTÓK

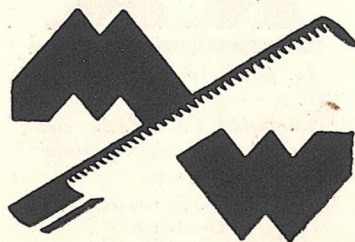
Telefon 14-69, 61-90

ROTÁCIÓSOK
KÖNYOMDAI SAJTÓK

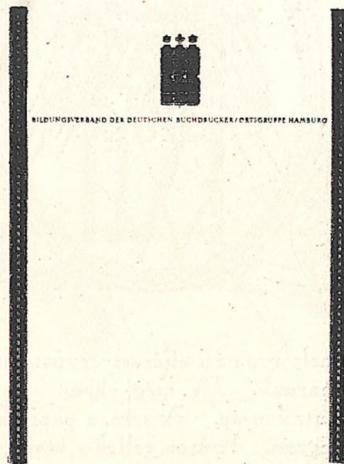
GYÁR ÉS IRODA BUDAPEST V, VÁCI-ÚT 48

sikerült megmagyarázni a hallgatóságnak, hogy a legnagyobb elővigyázatossággal végzett korrektúraolvasás mellett is miért maradnak hibák a nyomtatványokban. A korrektor ugyanis olvas, tehát tekintete egész szavakat vagy mondatrészeket fog fel és nem egyes betűket, aminek következtében betűhibák elkerülhetik figyelmét. Ellenben a szedő minden egyes betűt a kezébe vesz — a gépszedő a billentyű érintése útján, — tehát nehezebb-

ran megesik, hogy maga a korrektor lepődik meg legjobban, amikor megtudja, hogy ezt vagy azt a hibát nem látta meg. Éppen úgy megtörténik, amint azt a Korrektorkör elnöke is megemlítette, hogy a szedő egészen más szót szed, mint amilyen a kézíraton van. Itt nem az úgynevezett »előolvasást« vagy félreolvasást értjük, hanem tisztán írt szavakat. Például a *Beweis* helyett címsorban *Recht* szót szedtek. Ez nem más,

16. példa. Hirdetés, rajzolta E. Rössner
 17. példa. Szignet, W. Neitzsch munkája.
 18. példa. Levélpapír; eredetije piros (a szignet betűi) és fekete nyomás.

ben tévedhet. Egyszeri olvasás után korrektor nem lehet biztos abban, hogy minden hibát kijavított. Azért legalább kétszer kell átolvasni minden olyan munkát, amelynek hibátlanságára a nyomda maga is súlyt helyez. A második olvasásnál meglehet, hogy azok a lélektani okok szünetelnek, amelyek az első olvasáskor a korrektor agyát bántották, figyelmét zavarták. Például másodszori olvasáskor már nem gondol valamely súlyosabb ügyére-bajára a korrektor és így most már észreveszi azt a hibát, amit előbb nem látott meg. A korrektor munkáját nagyban befolyásolják a külső behatások is. Főkéllék a nyugodt kedélyállapot mellett a nyugodt környezet is. Gyak-

mint valamely tudatalatti erő működése, amely néha rabul ejti az egyébként legfigyelmesebb szedőt és korrektort is. — Az előadás után a szépszámú hallgatóság azzal az érzéssel távozott, hogy most megint tanult valami hasznos és gyakorlatias dolgot. Amíg szakmafejlesztő egyesületünk nem lesz, amely ilyen továbbképző jellegű szakelőadásokat rendszeresít, jól teszi a két kör, hogy gyakrabban ad alkalmat a szakmabelieknek a tanulásra. h.

AZ ÉRTÉKNYOMTATVÁNYOKRÓL.
 A grafikai iparok eme legelső műfajáról tartott március 30-án előadást Szabó Róbert, a pénzügyminisztérium grafikai osztályába beosztott államnyomdai osztályvezető a Grafikus Művezetők Társaságában. Miután részletesen definiálta az értéknymtatvány fogalmát, áttért a különféle értékpapírok és pénzjegyek technikai előállításának ismertetésére. Mindenki természetesnek fogja találni, hogy a legértékesebb, a legnagyobb értéket képviselő értéknymtatványra a legnagyobb gondot, a legtöbb és legkörültekintőbb munkát kell fordítani. Az értékpapírosok előállításánál arra kell törekedni, hogy azok utánozhatatlanok legyenek. Például az egydolláros éppen olyan mélynyomású eljárással készül, mint a 100 dolláros. Tapasztalatok szerzése céljából a külföldön laboratóriumokban foglalkoznak eredeti értékpapírok utánzásával, de a fizikai és kémiai eljárások mai fejlettségénél fogva képesek vagyunk utánozhatatlan értéknymtatványokat készíteni. Az összes egyértékű érték- vagy pénzjegyeknek pontosan egyformáknak kell lenniök. Az egyik példány nem lehet nagyobb, vastagabb a másiknál, sem színben el-

HANS WUNDER
 G. m. b. H., Berlin-Wilhelmsberg
 K Ö - É S K Ö N Y V N Y O M D A I
 F E S T É K G Y Á R

*
 Fekete és színes festékek. Könyvkötőfestékek
 Legjobb minőségű „Germania” hengeranyag
 Különlegességek:
 „Gloria” festékelőanyag,
 meggátolja a festék lehúzóását.
 Fénykék „Perga”. „Seccol” gyorszártőanyag.
 Wunder-fekete, fénylik és gyorsan szárad.

*
 Vezérképviselőség és egyedüli raktár:
GOLDSTEIN ADOLF UTÓDA
 Budapest VII, Kazinczy-utca 32.
 Telefon József 123-95

térők egymástól. Négy tényező egybevágása, asszimilálódása szükséges a sikerült értékjegyek előállításához: a gép, a papiros, a festék és a forma. A pénz annál utánozhatatlanabb, minél többféle technikai eljárással készül. Ezért sok pénzjegnél magas-, sík-, offset- és

mennyiséget. Utánrendelés esetén mindig vannak színárnyalatbeli különbségek. A szurrogátumok hozzáadása kerülendő, mert ez befolyásolja a festék színét. A rajz művészi, grafikai úton kivihető legyen. Itt is törekedni kell az utánozhatatlanságra. A legtöbb

21. példa. Hirdetés, Schulpig munkája.

20. példa. A „Küche und Keller” című folyóirat kiadói szignetje.

13. példa. Kiadói szignet, Erich Grunertől.

mélynyomási eljárást együttesen és kombinálva alkalmaznak. De még ebben sem merül ki az utánozhatatlanság. A szín, a papiros egyenletes, jóminőségű legyen. Fontos kellek a vízjel. Ezt a törvény védi és biztosítékot nyújt a papiros eredetére nézve. A vízjel a papirgyár védjegye. Aki ezt utánozza, könnyen rajtveszthet. A vízjel reklámnak is hasznos. Az értékpapirok előállításához szükséges kémiai munka legjobban használható ki a galvanoplasztikai eljárással. (Az előadó nagyon érdekesen és érthetően magyarázta itt a galvanoplasztika lényegét.) Ha pénzjegyeknél színárnyalatbeli eltérések vannak, nem mindig a festékgyár a hibás, hanem inkább a regiszterben való eltérés. Valamely mennyiségű értékjegyekhez egyszerre kell elkészíteni és szállítani az azokhoz szükséges festék-

értékpapirost készítő intézet a legnagyobb titokban tartja technikai eljárásait. Minden résztvevő csupán részletmunkát végez és nem tudja, hogy miképp fogják munkáját folytatni és bevégezni. Ebbe csak két-három vezető egyén van beavatva. Ez mogyoróhéjba szorítva Szabó Róbert előadása, amelyet tanulságos volta miatt feszült figyelemmel hallgatott végig a szép számban megjelent közönség. h.

RÁCZ GYULA tanár rendkívül érdekesen ismertette április 9-én az *Einstein-elméletet* a Korrektorok és a Hirlapszedők Köre előadásán. Ha nem is volt szorosán vett szakelőadás, tanulságos volt nyomdászoknak is, mert az előadás a tudást és intelligenciát csak növelte.

ÁTNYOMÓPAPIROSOK,
száraz és nedves, transzparencypapír, Aufstechkarton és az összes litográfiai cikkek kaphatók a FREUND-BARÁTFéle grafikai szaküzletben és papirnagykereskedésben
Budapest V, Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

I r o d a l o m

Rovatvezető: dr. Benedek Marcel

Dosztojevszky: Karamazov-testvérek. Szabó Endre fordítása. (Révai-kiadás.) Talán egy esztendeje lehet, hogy ebben a rovatban sajnálattal mondtam le a Karamazov-testvérek magyar fordításáról, mert nem hittem, hogy az ismert viszonyok között egyhamar kiadó akadjon erre az óriási műre. Most örömmel jelenthetem, hogy Dosztojevszky születésének százéves fordulója alkalmából a Révai-cég megindítja összes műveinek magyar kiadását — a Karamazov-testvérek három hatalmas kötetével. Az örömem csak azért nem zavartalan, mert félek, hogy munkásolvasóim ma aligha engedhetik meg maguknak egy ekkora könyv megvásárlását. Pedig a Karamazov-testvérek olvasása nagy, egész életre szóló lelki élmény. Fel vannak vetve benne a legnagyobb problémák, amik az egyén és az emberi közösség megtisztulásával, felemelkedésével, megváltásával függnek össze. A probléma különböző oldalai

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KÖ-
ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HEN-
GERANYAGGYÁR

BUDAPEST IX. KER.
MÁRTON-UTCA 19
TELEFON:
JÓZSEF 6-35 SZÁM

HENGER
OLCSÓBB ÉS JOBB

ÖNTÉS!
A HÁZI ÖNTÉSNE!

a Karamazov-testvérek alakja világítja meg. A testvérek hárman vannak, azaz hogy tulajdonképpen négyen: egy Szmerdjákov nevű nyavalyatorós legény is alighanem féltestvérük az apjuk révén. A három testvér

szedés, a cinkográfia bemutatása mellett beléspapírok, könyvcímlapok, plakátok és könyvkötőmunkák megoldásáig is eljut. Mindezt valóságos műhelyekben tanulják meg a leendő rajztanárok s ez nemcsak az

22. példa. Címlap. — 23. példa. Exlibris, rajzolta Alice Schimz. — 24. példa. Hirdetés, J. Fritzsche munkája.

az orosz életnek három főtípusa, ezer egyéni vonással elevné téve. Iván a modern szabadgondolkodó, Dimitrij a bűn és az elaljasodás ellen küzdő gyenge ember, aki akkor emelkedik legmagasabbra, mikor a földi igazságszolgáltatás ártatlanul rábizonyítja a legszörnyűbb bünt, az apagyilkosságot, melyet tulajdonképpen Szmerdjákov követett el; és Aljosa, a tiszta, naiv ifjú, akit szerzetescsuhában ismerünk meg s akiben mintha saját hitét szólaltatta volna meg az író. A regény óriási terjedelme ellenére is töredék. Nem felel meg arra a kérdésre, amely legjobban izgat bennünket; nem mutatja meg hőseinek kifejlődését, hatását a társadalomra; azokat a kísérleteket, amelyeken keresztül valamelyik csakugyan elindítja a világot a megváltás útján. Mert mind a háromban megvan a megváltó csirája. Dosztojevszky főgondolata az volt, hogy a világ megváltásának a vallásos, mély, bűneit érző és jóra vágó orszos lélekből kell kiindulnia. De Dosztojevszky meghalt... mielőtt tudatára ébredt volna annak, hogy a megváltás útját ember nem mutathatja meg s hogy a Karamazov-testvéreknek mindenképpen töredéknek kell maradniok...

anyagismeret nagy előnyeit jelenti számukra, hanem a munkamegbecsülés gyakorlati iskolája is egyben. Az iparművészeti oktatásnak ezt a helyes módját talán csak a kissé túlsokoldalú kiképzés veszélyezteti, hiszen a patronvágástól a lakberendezésig mindenre még akkor sem lehetne megtanítani a leendő rajztanárokat, hogyha csupa Lionardo ülne is a padokban. Am kulturális hatásában így is szép eredményeket lehet várni a rajztanárképzés reformjától. Mindenekelőtt egy egészséges decentralizálást s azt, hogy a vidéki városok ízlésnevelése és iparosképzése nem merő elméleti emberek, vagy elsavanyodott tanítók kezén lesz, hanem szakszerűen képzett rajzpedagógusokén. S ha közülök egyik-másik a képzőművészeti ábrándokra kacsintgatás helyett a józan merkantil grafika kultuszát tüzi ki mellékfoglalkozásul, máris érdemes volt bevezetni ezeket a reformokat a főiskolára.

N. P.

Feljegyzések

ÚJ ALAKULÁS A SZAKMÁBAN. Mint értesülünk, „Grafika” Gépkereskedelmi és Nyomda-berendezési R. T. cég alatt nagyszabású vállalat van alakulóban Budapesten, melynek ügyköre a grafikai és rokoniparágakban használatos gépekkel, eszközökkel és anyagokkal való kereskedés, illetve ezek vétele és eladása, továbbá az ezek fokozatos gyártására való

KÖNYVKÖTÉSZETI
vásznak, grádlí, moleskin, márványpapírok, színes, borítópapírok és az összes könyvkötészeti anyagok kaphatók a FREUND-BARÁT-féle grafikai szaküzlet és papírnagykereskedésben Bpest V, Országház-tér 4. Telefon: 82-35.

Művészet

A RAJZTANÁROK ÉS A GRAFIKA.
A képzőművészeti oktatás és a rajztanárképzés az utolsó évek harcias összekapásai után végre, úgylátszik, nyugodt mederbe tér. A Képzőművészeti Főiskola pedig immár nemcsak papíroson, de a valóságban is, sőt műhelyekben is megtanítja az ország leendő rajztanárait a műipar ízléses tárgyainak készítésére. Ebben az oktatásban jelentős helye jut a grafikának is, amely nem merül ki az ornamentumok tervezésében, hanem a betű-

M
G

berendezkedés. A vállalat nemcsak Magyarországra, hanem a megszállott területekre és a Balkán-államokra is kiterjeszti működését. Az igazgatóságban helyet foglalnak: *Kun Gyula* miniszteri tanácsos, elnök, *Schunig Vilmos* (Berlin), a Stinnes-koncern grafikai üzemének igazgatója, *Chatelet Alajos*, a Wörner-gyár volt főmérnöke, *Nádor Lajos*, a Wörner-gyár volt igazgatója, *Löwy Salamon*, a Grafikai Főnökegyesület volt titkárja, *dr. Hirsch Ödön*, a társaság ügyésze, *Fuchs Oszkár* és *Fuchs Géza*, a Fuchs Dávid grafikai szaküzlet társtulajdonosai.

KÖNYVSTATISZTIKA. Az esztendőként megjelenő könyvekről majd minden országban statisztikát vezetnek, de összehasonlítás céljaira ezek kevésbé alkalmasak. Már csak azért sem, mert a különböző statisztikai hivatalok más-más »katonamértéket« alkalmaznak a könyvek összeírásánál. Néhol az apró árjegyzékeket, kisded brosúrákat is könyvszámba veszik, másutt pedig kirekesztik ezeket a statisztikából, ami természetesen hatalmas különbséget okozhat a végösszegeknél. Általános fogalmat azonban mégis csak alkothatunk magunknak belőlük az illető népek kultúr-energiájáról. Egy ilyen összehasonlító statisztika szerint 1920-ban Németországban összesen 32.000 könyv jelent volna meg; Anglia könyvtermelése ugyanebben az esztendőben 11.000, az Egyesült Államoké 8600, Franciaországé 6300, Olaszországé 6200 és Oroszországé 369 lett volna. E számokból azt olvashatnók ki, hogy a fegyverrel legyőzött Németország hihetetlen

TELEFON JÓZSEF 126-54

P A P I R -
N A G Y -
K E R E S -
K E D É S

GRÓSZ ÉS VIDOR

M I N D E N N E M Ű
O K M Á N Y - ,
K Ö N Y V - ,
F A M E N T E S ,
N Y O M Ó - ,
S Z Í N E S É S
F E D É L P A P I R O K
N A G Y
R A K T Á R A
P A P I R
É S
B O R Í T É K
G Y Á R I
K É P V I S E L E T E

BUDAPEST VII, KERTÉSZ-U. 20

*
Arany éremmel
kitüntetve 1914-ben Lipcsében

Wilhelm Woellmer's Schriftgiesserei

Messinglinien-Fabrik und Gravier-
Anstalt :: Berlin SW

Kérjen mintafüzeteket képviselőmtől:
OFFENBERGER MIKSA - BUDAPEST
VIII, József-körut 53

Hermes-Grotesk és Schraffierte Hermes-Grotesk betűkből szedve

erővel és diadalmasan küzd még ma is a kulturális fölényért. Valójában azonban az Egyesült Államok egymagukban több mint kétszer annyi embert (453.000-et) foglalkoztatnak a papíros- és nyomdai szakban, mint Németország. Annál gyászosabb a 150 milliós orosz nép irodalmának összezsugorodása. — Magyarország 1921-iki könyvtermelése 1301 volt, közte 520 tudományos munka, 520 regényféle, 89 verseskönyv és 309 fordított mű. N. L.

A SZAKIRODALOM FEJLŐDÉSE Németországban. Az egész világon megcsappant a lapok, szakfolyóiratok száma és a meglévők példányszáma is sok ezerrel csökkent, csak a németországi szakirodalmat nem érintette a nyomdai költségek és a papírárak óriási emelkedése. A háboru alatt sok szaklap szűnt meg, de a most megjelenők száma felülmúlja a békebelit is. Míg 1913-ban 6250 folyóirat jelent meg Németországban, addig 1920 végén már 6400 szakfolyóirat jelent meg. Azóta ez a szám bizonyára csak növekedhetett. Látjuk tehát, hogy minél jobban tiporják az egykor hatalmas Germániát, annál nagyobb kulturális erőhöz jut.

REKLÁMOK A VILLAMOSKOCsIBAN. Néhány hónap óta a villamoskocsik ablakainak felső részét hirdetések, reklámok éktelenítik el. — Nehogy félreértés legyen: nem a reklámok nyomda-technikai kivitelére vonatkoztatjuk ezt a megállapítást, habár erről is nagyon sokat lehetni beszélni, hanem arra a módra, ahogy ezeket a reklámokat az ablakok üvegtábláira össze-vissza ragasztják. Görbén,

25. példa. Hirdetés a „Die Damen“-ből. Rajzolta Rudi Feld

egyiket a másikára, fordítva, szóval mindenféleképpen, csak nem jól. Szinte hihetetlen, hogy ezt a szörnyű egyveleget eddig még nem méltatta figyelmére valamelyik városatya s nem minősítette az egészet »destruktív falragasztásnak« (ha már destruktív építkezések is vannak). Ezeknek a villamos reklámoknak adminisztrálását és adjusztálását bizony sokkal nagyobb szakértelemmel, ízléssel és gondnal kellene ellátni. Külföldön régen divatosak az ilyen reklámok, de tessék csak végignézni ott egy ilyen sor reklámon! Valóságos nyomtatványkiállítás az. Külföldön elsősorban

MINDENMŰ IRÓ-, NYOMÓ- ÉS CSOMAGOLÓ-

RAKTÁRRÓL SZÁLLIT A

FREUND-BARÁT-FÉLE PAPIRNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4. SZÁM. TELEFON 82-35 SÜRGÖNYCIM FEBARÁT BUDAPEST

szigorúan meg van szabva, milyen nagyságúnak kell lennie egy ilyen reklámnak. Sem kisebb, sem nagyobb nem lehet s a felragasztást is nagy gonddal végzik, egyik reklámot szorosan a másik mellé ragasztják alul egyenes vonalba állítva, sőt még arra is van gondjuk, hogy a fehér és színes papirosra nyomott reklámok felváltva kerüljenek egymás mellé, hogy így is fokozzák a jó és reklámszerű hatást. s természetesen nem az üvegre ragasszák, hanem erre a célra készített deszkalapokra. Nem lehetne ezt nálunk is így csinálni? W.

26. példa. Cégjegy. Rajzolta: Georg Baus grafikus művész

LAPUNK E HAVI SZÁMÁHOZ a Globus-cukrászda egy dobozfedőlapját mellékeljük. A rajz Vadász V. grafikus rajzoló munkája; a technikai kivitel pedig Pápai Ernő nyomdai műintézetét dicséri. — Jelen számunkhoz a szokástól eltérően szedésmellékletet nem csatolunk s ezt pótolni vannak hivatva azok a reprodukciók, melyeket ebben a számban a szokottnál sokkal nagyobb mennyiségben közlünk úgy négyoldalas mellékletünkön, mint a szöveg között.

Ü z e n e t e k

A JÖVŐ SZÁMUNKBAN közöljük Novák László „A betűfajok elnevezése” és Jaschik Álmos „A könyvkötőipar multjából” című cikksorozatának folytatólagos közleményeit.

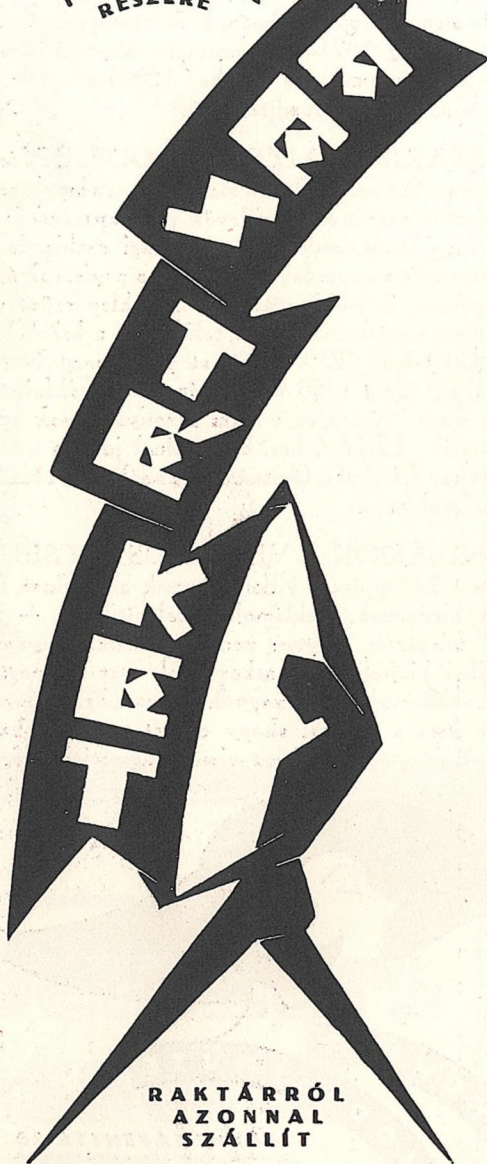
„MOSONVÁRMEGYE.” A „Törzskönyvi kivonatok” című munkát megkaptuk és szívesen elismerjük, hogy a munka akár-melyik fővárosi nagy nyomdának is becsületére válna. Szedése — ezen ugyan nincs mit bírálni — és nyomása abszolút jó és precíz kivitelű.

B. S. CEGLÉD. A beküldött meghívó igazán nem éri meg, hogy részletesen foglalkozzunk vele. Igaza van, magán viseli az elmaradottság, az ambícióhiány és ízlésteleenség minden ismérvét. De nemkülönben csodálkozunk az előkelő védnökökön, akik olyan bál védnökségét vállalják, amelynek a meghívója ilyen borzalmasan silány kivitelű.

Budapest, 1922 április hó 11-én

Kiadó Biró Miklós
Felölős szerkesztő Wankó Vilmos
Főmunkatársak Kun Mihály és Novák László
Nyomatja a Globus Nyomdai Műintézet, VI. Aradi-utca 8
a Gebrüder Schmidt 1-es számú ábrafestékével
A kiséket a Sokszorosítóipar szállította

KÖ- ÉS KÖNYV.
NYOMDAK.
RÉSZÉRE

RAKTÁRRÓL
AZONNAL
SZÁLLÍT

GEBR. SCHMIDT G. M. B. H.
FRANKFURT A/M. ÉS BERLIN FESTÉK-
GYÁRÁNAK MAGYARORSZÁGI ÉS AZ
UTÓÁLLAMOK VEZÉRKÉPVISELETE

FREUND-BARÁT-FÉLE

GRAFIKAI SZAKÜZLET
ÉS PAPIRNAGYKERESKEDÉS
BUDAPEST V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4
TELEFONSZÁM 82-35

MINDENMŰ KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI,
KÖNYVKÖTÉSZETI, VALAMINT ÜZEMI
ÉS BERENDEZÉSI CIKKEK RAKTÁRA

Raktáron tart mindennemű papírminőségeket.

**HARTMANN VILMOS
PAPIRKERESKEDELMI
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST VI., EÖTVÖS-UTCA 9

Képviseletek:

Lezkam-Josefsthali Rt.

Rózsahegy Celluloze- és Papírgyár Rt.

Heinrichsthali Papírgyári Rt.

Roeder Gusztáv és Társa

Pitteni Papírgyár Rt.

TELEFON: JÓZSEF 72-39

Gépjavitásokat, gépszereléseket, gépátalakításokat és transzmisszió-berendezéseket szakszerűen és pontosan eszközöl. Használt szakmabeli gépeket vesz és becserél

**GÉPMŰHELYE
BUDAPEST VII., ISTVÁN-ÚT 4**

Böhm & Herber würzburgi gyorsajtógépgyár és vasöntőde magyarországi vezérképviselője
Állandó raktár új és javított szakmabeli gépekben
AUTOGÉN - HEGESZTÉS

NE ÜLJÖN FEL

HANGZATOS HIRDETÉSEKNEK • ELKOPOTT FRÁZISOKNAK!

HA
van eladó gépe,
vagy bármí az üzemé-
ben felesleges felszerelése,
saját érdekében rögtön értesítsen

**UNIVERSAL
GRAFIKAI SZAKÜZLET RT.**

Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-tér 2. szám
(bejárat Salétrom-utca 2. szám) • Telefon: József 48-12
Veszünk, eladunk, cserélünk gépeket és felszerelési tárgyakat

GÉPEK SZAKSZERŰ ÉRTÉKELÉSE!

M
G

VÉRTESI ALADÁR

✦
LEVÉLBORÍTÉK
ÉS
PAPIRNEMÜGYÁR

✦
BUDAPEST
IV.
FÖVÁMTÉR 4

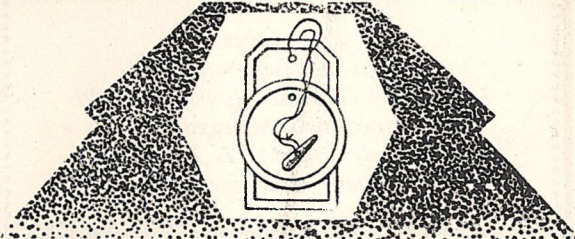
✦
GYÁR
IV.
MOLNÁR-UTCA 33

✦
TELEFON
JÓZSEF 102-51 JÓZSEF 102-52
JÓZSEF 62-49

GROSZ és BÁNYÁSZ
P A P I R Á R U G Y Á R
BUDAPEST, VI, ARADI-UTCA 22

MINDENMŰ FÜGGŐ, ZSÁK- ÉS RAGCÍMKÉK. POSTA-
RAGCÍMKÉK. MINDEN RENDSZERŰ KARTHOTÉK.
STANCOLÁSI MUNKÁKAT BÁRMILY MENNYISÉGBEN
A LEGROVIDEBB IDŐ ALATT SZÁLLÍTUNK. KIFIZE-
TÉSI, FESTÉK- ÉS FŰSZERZACSKÓK GYÁRTÁSA.
PÉNZSZALAGOK. ENYVEZETT CSOMAGOLÁSI CÍMKÉK

✦
D O M B O R N Y O M D A
V E S N Ő K I M Ű H E L Y

RÉVÉSZ FIVÉREK

gumibélyeggyár
BUDAPEST IV, VÁCI-U. 10

Készít a grafikai szakmához szüksé-
ges metszeteket és dombornyomásokat
TELEFONHÍVÓ 37-09

KLISÉKET
A LEGJOBB KIVITELBEN
KÉSZIT A
SOKSZOROSÍTÓ
IPAR-RT
CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZET
ÉS KLISÉ GYÁR
BUDAPEST-VII-TISZA KÁLMÁN-TÉ
TELEFON
JÓZSEF 2-85-51

HORVÁT LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLET R-T

✦
Szállít
azonnal raktárról teljes

KÖNYVNYOMDAI
KÖNYOMDAI
KÖNYVKÖTÉSZETI
DOBOZGYÁRI

berendezéseket és mindennemű
szerelvényeket :: Gépek
javítása szavatosság
mellett

BUDAPEST VI, ARÉNA-ÚT 80
TELEFON: JÓZSEF 32-03

KAST ÉS EHINGER

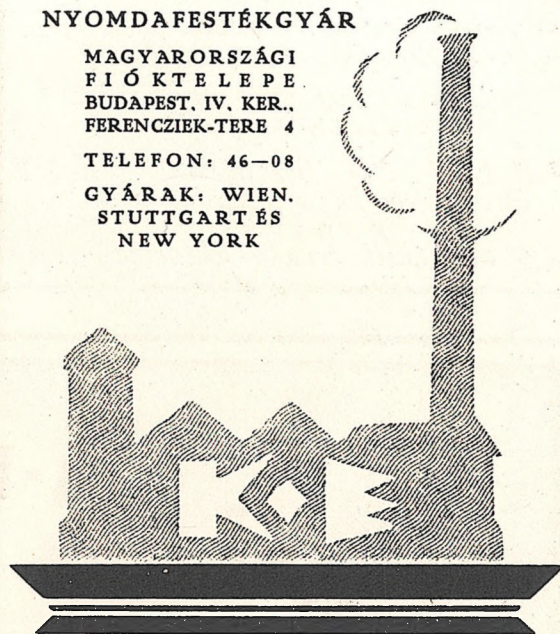
G * M * B * H

NYOMDAFESTÉKGYÁR

MAGYARORSZÁGI
FIÓKTELEPE
BUDAPEST, IV. KER.,
FERENCZIEK-TERE 4

TELEFON: 46-08

GYÁRAK: WIEN,
STUTTART ÉS
NEW YORK

KÜLÖNLEGESSÉGÜNK: HÁROMSZÍNFESTÉKEK
ÁLLANDÓAN NAGY RAKTÁR
ELSŐRENDŰ FEKETE ÉS SZÍNES FESTÉKEKBEN

NYOMDAI ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI
GÉPEK ÉS MINDEN REND-
SZERŰ SZEDŐGÉPEK
JAVÍTÁSA

SZEDŐGÉPEK ALKATRÉSZEINEK GYÁR-
TÁSA · SAJÁT GYÁRTMÁNYÚ KIZÁRÓÉKEK
RAKTÁRON · LINOTYPE-MATRICÁK JAVÍT-
TATNAK · ELSŐRENDŰ REFERENCIÁK

DÉNES ALADÁR

OKLEVELES GÉPÉSZMÉRNÖK GÉPMŰHELYE
BUDAPEST V, YÁCI-ÚT 28. SZÁM
(BEJÁRAT KORÁLL-UTCA) · TELEFON 180-98

BUDAPEST, BÁLVÁNY-UTCA 15
* **HAYNALD** *
PAPIRKERESKEDELMI RT

★
ÁLLANDÓ
RAKTÁR MINDEN-
FÉLE NYOMÓ-, IRÓ-,
CSOMAGOLÓPAPIROKBAN
ÉS LEMEZEKBEN. BANKPOSTA-
ÉS BORÍTÓPAPIROK KÜLÖNLEGESSÉGE

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG
ÉS EGYÉB NÉMET GYÁRAK
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE

TELEFONSZÁM: 45-33

PREUSSE & COMPAGNIE A.-G.
LEIPZIG

KÖNYVKÖTÉSZETI, DOBOZGYÁRI ÉS
HAJTOGATÓGÉPEK GYÁRA

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND-BARÁTFÉLE
ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST
V. ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

GRAFIKAI SZAKÜZLET

KALLINA ZDENKO

Képviseletek:

Leipziger Schnellpressenfabrik,
Leipzig, August Fomm, könyv-
kötészeti gépek gyára, Leipzig

BUDAPEST VIII, MÁTYÁS-

TÉR 16 · TELEFON J. 14-16

Raktáron az összes grafikai
anyagok, eszközök és festékek.

JUBILEUM-ÉV 1902-1922

DÖRNER ÉS HEIMBERG
PAPÍRÁRU- ÉS REKLÁMCIKKGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST V, SZIGET-U. 38 (POZSONYI-ÚT 4/B) TELEFON 32-63

NAPTÁRAK, NOTESZEK, ÍRÓALJZATOK ÉS ÍRÓMAPPÁK,
DOMBORNÝOMÁSÚ PLAKÁTOK
BRONZUTÁNZATÚ PLAKETTEK, REKLÁMCIKKEK STB.
A LEGEGYSZERŰBB KIVITELTŐL A LEGFINOMABBIG
KÉRJEN AJÁNLATOT!

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS
LEGNAGYOBB NYOMDAI
FESTÉKGYÁRA

LORILLEUX CH. ÉS TSA

Az 1889. és 1900. évi párisi
világkiállításokon
versenyen kívüli
jury-tag

Festékek a kő- és könyv-
nyomdai, könyvkötészeti,
valamint az összes grafikai
szakmák részére. Henger-
anyagok és hengeröntés

IRODA ÉS RAKTÁR
BUDAPEST IV,
FERENC-JÓZSEF-RAKPART 27
GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT
TELEFON 37-58 ÉS 93-29. ALAPÍTÁSI ÉV 1818
11 GYÁR, 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON

Grand Prix - kitüntetés: Saint-
Louis 1904. évben, Lüttich
1905-ben és Milano
1906-ban

Másoló-festék. Kencék és
olajok. Arany- és ezüst-
festékek. A legjobb minő-
ségű preparált papirosok
könyomdák számára

CSAK ELSŐ KÉZBŐL VEGYEN

FESTÉKET BETŰT GÉPET

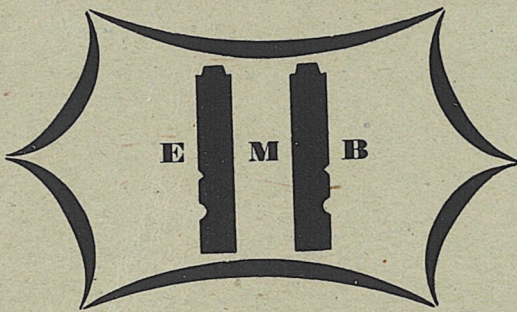
és minden
egyéb szakcikket
könyvnyomdák, litografiák,
könyvkötészetek, dobozgyárak részére

UNIVERSAL GRAFIKAI SZAKÜZLET R-T

Budapest VIII, Rákóczi-tér 2 (bejárat Salétrom-utca 2). Telefon József 48-12
Új és használt gépek nagy raktára. Legolcsóbb beszerzési forrás. Gyors szállítás jótállással

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT.

BUDAPEST VI. KÉR., DESSEWFY-
UTCA 32. SZÁM · TELEFON 23-70

ÉRDEKKÖZÖSSÉGBEN A SCHRIFT-
GIESSEREI D. STEMPEL A-G.
FRANKFURT A. M. CÉGGEL

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLÉNIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK
A LINOTYPE SZEDŐGÉPEK BETŰ-
VEL EGYEZŐ VÁGÁSÚ BETŰK KÉZI
SZEDÉSRE · MAGYAR, NÉMET, LEN-
GYEL, HORVÁT, ROMÁN, BOLGÁR,
TÓT, SZERB, GÖRÖG SZEDÉSHEZ

DIVATOS SZÖVEG- ÉS CÍMBETŰK

MAGYAR ÓLOMÁRUGYÁR ÉS FÉMKERESKEDELMI R.-T.

BUDAPEST
VI. FORGÁCH-UTCA 4
TELEFON 110-45, 176-76

☆
AJÁNLJA
GARANTÁLT ÖSSZETÉTELŰ
BETŰFÉMEIT
BETŰÖNTŐDÉK, KÖNYVNYOMDÁK ÉS
TÖMÖNTŐDÉK RÉSZÉRE

☆
ÓLOM, ANGOL ÓN ÉS ANTIMÓN
NAPI ÁRON KAPHATÓ

☆
BETŰFÉM HULLADÉKOT, FÉMSALAKOT ÉS
FÉMHAMUT A LEGMAGASABB ÁRON VÁSÁROL

TELEFON 31-43

TELEFON 54-48

**PUSZTAFI
ZSIGMOND**

GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET BUDAPEST
V. KER., TÁTRA-
UTCA 6. SZÁM

**RÓNA * ÉS
PUSZTAFI**

GRAFIKAI GÉPEK
ÉS SZERELVÉNYEK
GYÁRA BUDAPEST
III. BÉCSI-UT 42. SZ.

GENZSCH & HEYSE

B E T Ü Ö N T Ö D E

HAMBURG

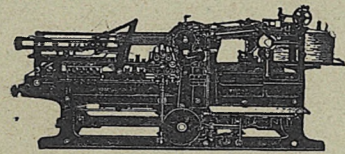

MÜNCHEN

MAGYARORSZÁGI
KÉPVISELŐJE

KALLÓS ÖDÖN

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST
V, WAHRMANN-UTCA 6 · TELEFON 130-17

J. G. Schelter & Giesecke

betüöntöde
vésnöki műintézet
gépgyár
klisékészítő műintézet
Leipzig

Készítünk betűket, díszítő- és rézlénia-anyagot
nyomdák és könyvkötők részére,
dombor- és arannyomáshoz való véseteket,
plakátbetűket, valamint kereteket fából és fémből,
vonalas, tónusos és többszínnyomáshoz való kliséket,
réznyomathoz dűcokat,
a dobozgyártáshoz való mindennemű
szükségleti cikkeket,
továbbá kéttűrés nyomógépeket,
tégelynyomó sajtókat és
számozókészülékeket

*

Fischer és Méri, Budapest

VII, Kazinczy-utca 27, II/24

**DRESDENER
SCHNELLPRESSENFABRIK A.-G.
COSWIG I. SA.**

GYÁRTJA A PLANÉTA GYORSSAJTÓKAT
ÉS TÉGELNYOMÓ GÉPEKET

KÉPVISELI MAGYARORSZÁG ÉS AZ
UTÓDÁLLAMOK RÉSZÉRE A

FREUND - BARÁT-FÉLE

ÜGYNÖKSÉG ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST

V, ORSZÁGHÁZ-TÉR 4 TELEFON 82-35

GÉPEK, BETÜK, FESTÉKEK, FELSZERELÉSI ANYAGOK

KÖNYVNYOMDÁK, LITOGRÁFIÁK ÉS DOBOZGYÁRAK BERENDEZÉSE

FUCHS DÁVID

GRAFIKAI SZAKÜZLET BUDAPEST VI, ARADI-U. 22 / TELEFON 21-91

HASZNÁLT SZAKMABELI GÉPEKET A LEGMAGASABB ÁRAKON VESZ

Globus Nyomdai Műintézet R-T, Budapest VI, Aradi-utca 8 — Igazgató: Biró Miklós